With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

EUAGR

Broșură

” Înțelegerea principalelor aspecte ale politicilor UE față de Republica Moldova cu accent specific asupra domeniului agricol ”

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

EUAGRO

Broșura face parte din prioectul numărul 610667-PPE-1-2019-1-MDEPPJMO-PROIECT, Promovarea Integrării Europene a Republicii Moldova cu accentul specific asupra sectorului agricol. Aceasta explică modul în care UE acționează la capitolele Politica de Vecinătate și Parteneriatul Estic, Exportul produselor alimentare a RM în UE, Politica Agrară a UE și Naționalizarea Obiectivelor de dezvoltare Durabilă în RM.

Această broșură a fost pregătită de:

Elena SIMCIUC
Natalia ZAMFIR
Aurelia LITVIN
Dragoș CIMPOIEȘ
Liudmila TODOROVA

Opiniile prezentate în acest document sunt ale autorilor și nu neapărat reprezintă poziția Uniunii Europene

Date de contact:

simciuc.elena@gmail.com
nataly.zamfir@yahoo.com
aurelia.litvin@gmail.com
dcimpoies@gmail.com
liudmila.tod@gmail.com

Disclaimer: ***"Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru elaborarea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului, care reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru orice utilizare a informațiilor conținute în aceasta."***

Denumirea proiectului: Promovarea Integrării Europene a Republicii Moldova cu accentul specific asupra sectorului agricol

Acronim EUAGRO

Numărul de referință: 610667-PPE-1-2019-1-MDEPPJMO-PROIECT

Data de începere: 16 octombrie 2019

Durată: 24 Luni

Instituția beneficiară Universitatea Agrară de Stat din Moldova (UASM)

Pagina oficială a proiectului:
http://euagro-project.eu/

Reproducerea este permisă. Pentru orice utilizare sau reproducere a fiecărei fotografii în parte, trebuie să se solicite direct permisiunea deținătorului drepturilor de autor, Elena Simciuc.

Chișinău, 2020

Cuprins

Cuprins **3**

Abrevieri **4**

Politica de vecinătate a Uniunii Europene și Parteneriatul Estic **5**

1.1 Introducere *5*
1.2 Parteneriatul Estic *9*
1.3 Acordul de Asociere UE-Moldova - Etapele prevăzute *11*
1.4 Structura instituţională comună RM – UE de implemntare a AA *14*

Exportul producţiei agroalimentare a RM în UE **18**

2.1 Introducere *18*
2.2 Promovarea valorilor Uniunii Europene prin intermediul comerţului *19*
2.3 Rolul UE în promovarea exportului din Republica Moldova *19*
2.4 Cadrul normativ juridic de reglementare a exportului Republicii Moldova spre UE *20*

Politica Agrară a Uniunii Europene **30**

3.1 Introducere *30*
3.2 Beneficiile PAC *30*
3.3 Finanțarea PAC *31*
3.4 Măsurile de sprijin *32*
3.5 Programul ENPARD în Republica Moldova *35*

Naționalizarea Obiectivelor Dezvoltării Durabile în contextul Republicii Moldova **38**

4.1 Introducere *38*
4.2 Dezvoltarea durabilă și economia verde *39*
4.3 Asigurarea unei tranziții echitabile din punct de vedere social *42*
4.4 Guvernanța și drepturile omului *45*
4.5 Asigurarea unui mediu sănătos *47*

Abrevieri

AA – Acordul de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană
ADR – Agricultură și Dezvoltare Rurală
AIPA – Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură
ALS – Acord de Liber Schimb
APC – Acord de Parteneriat și Cooperare
APE – Acord de Parteneriat Economic
CEFTA - Acordului Central European de Comerţ Liber
CFM – Cadrul Financiar Multianual
CMR - Scrisoarea de trăsură
CORLEAP – Conferința Autorităților Locale și Regionale din Parteneriatul Estic
CRS SB - Contract de Reformă Sectorială prin Sprijin Bugetar
ENPARD – Programul European de Vecinătate pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală
ENRD – Rețeaua Europeană pentru Dezvoltarea Rurală
FEADR – Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală
FEGA – Fondul European de Garantare Agricolă
FNDAMR – Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural
GAL – Grup de Acțiune Locală
HG – Hotărârea Guvernului
IMM – Întreprinderi Mici și Mijlocii
MADRM – Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
MOLDAC - Centrul Național de Acreditare
ODD – Obiective de Dezvoltare Durabilă
OSC – Organizațiile Societății Civile
PAC – Politica Agricolă Comună
PaE – Parteneriatul Estic
PDR – Program de Dezvoltare Rurală
PEV – Politica Europeană de Vecinătate
RM – Republica Moldova
SADR – Sprijin pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală
SND – Strategia Națională de Dezvoltare ”Moldova 2030”
SNDAR – Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală
TVA – Taxa pe valoare adăugată
UE – Uniunea Europeană
ZLS – Zona de Liber Schimb
ZLSAC / DCFTA – Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător

Politica de vecinătate a Uniunii Europene și Parteneriatul Estic

Liudmila TODOROVA, lect. univ., Elena SIMCIUC, PhD.

1.1 Introducere

Uniunea Europeană este o uniune economică și politică unică în lume, care reunește 27 de țări europene și acoperă aproape tot continentul. Organizația care va deveni UE a fost creată în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial. În prima etapă, s-a pus accent pe consolidarea cooperării economice: *țările implicate în schimburi comerciale devin interdependente din punct de vedere economic și astfel se evită riscul izbucnirii unui nou conflict*.

Astfel, în 1958, a luat naștere Comunitatea Economică Europeană care, inițial, a contribuit la intensificarea cooperării economice între șase țări: Belgia, Germania, Franța, Italia, Luxemburg și Țările de Jos. De atunci, s-au alăturat alte 22 de țări, ceea ce a dus la crearea unei imense piețe unice, care continuă să se dezvolte pentru a-și valorifica întregul potențial.

Ceea ce a început ca o uniune pur economică a evoluat treptat, devenind *o organizație care acționează în numeroase domenii de politică, de la schimbări climatice, protecția mediului și sănătate, la relații externe, securitate, justiție și migrație*. Caracteristica pe deplin nouă a UE, în comparație cu tentativele anterioare de unificare a Europei, este reprezentată de faptul că nu se apelează la forță sau la subjugare ca instrument, ci la forța dreptului. Doar o unitate bazată pe decizii libere are, într-adevăr, șanse să dureze – *unitatea fondată pe valori fundamentale precum libertatea și egalitatea, și protejată și transpusă în realitate prin lege*. Aceste principii stau la baza tratatelor care au creat Uniunea Europeană: Tratat privind Uniunea Europeană[1], Tratat de instituire a Comunităţii Economice Europene[2], Tratatul de instituire a Comunităţii Europene a Energiei Atomice[3], Tratatul de instituire a Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului[4].

Tratatele fondatoare ale UE

- ***Tratat privind Uniunea Europeană (1992);***
- ***Tratat de instituire a Comunităţii Economice Europene (1957);***
- ***Tratatul de instituire a Comunităţii Europene a Energiei Atomice (1957);***
- ***Tratatul de instituire a Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului (1951).***

[1] Tratat privind Uniunea Europeană https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT
[2] Tratat de instituire a Comunităţii Economice Europene https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11957E/TXT
[3] Tratatul de instituire a Comunităţii Europene a Energiei Atomice https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11957A/TXT
[4] Tratatul de instituire a Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT

De mai bine de jumătate de secol, continentul european se bucură de pace, stabilitate și prosperitate. Populația sa trăiește la standarde ridicate și beneficiază de o monedă europeană comună, euro. Peste 340 de milioane de cetățeni UE din 19 țări folosesc euro ca monedă proprie și se bucură de avantajele pe care le oferă.

Au dispărut controalele la frontierele dintre statele membre, iar cetățenii pot circula liber pe aproape tot continentul. De asemenea, le este mult mai ușor să se stabilească, să muncească și să călătorească în alte țări din Europa. Toți cetățenii UE au dreptul și libertatea de a alege statul membru în care doresc să lucreze, să studieze sau să își petreacă anii de pensie. Fiecare țară membră trebuie să le acorde cetățenilor din Uniune exact același tratament ca și propriilor cetățeni în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, prestațiile sociale și impozitele.

Uniunea Europeană este cel mai mare bloc comercial din lume, cel mai mare exportator de produse și servicii la nivel mondial și cea mai mare piață de import pentru peste 100 de țări.

Liberul schimb între statele membre a fost unul dintre principiile care au stat la baza creării UE. Acesta este posibil datorită pieței unice. În afara frontierelor sale, Uniunea este hotărâtă să continue eforturile și în direcția liberalizării comerțului mondial. UE joacă un rol important la nivel diplomatic și face eforturi pentru a promova:

- ✓ stabilitatea,
- ✓ securitatea,
- ✓ democrația,
- ✓ libertățile fundamentale,
- ✓ statul de drept la nivel internațional.

Temeiul juridic pentru Politica Europeană de Vecinătate

- ***Articolul 8 din Tratatul privind Uniunea Europeană;***
- ***Titlul V din Tratatul privind Uniunea Europeană (acțiunea externă);***
- ***Articolele 206-207 (comerț) și 216-219 (acorduri internaționale) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE).***

Ca element-cheie al politicii externe Uniunea Europeană a dezvoltat o nouă **Politică Europeană de Vecinătate**, prin care urmărește să își reglementeze relațiile cu vecinii săi.

Politica Europeană de Vecinătate, apărută ca urmare a extinderii Uniunii Europene din 1 mai 2004, reprezintă o nouă etapă de dezvoltare şi construire continuă a continentului european, fortificând calitatea de actor internaţional al Uniunii Europene[5].

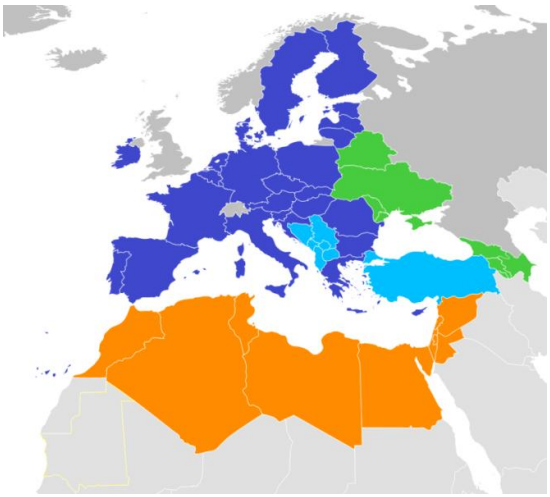

Politica de Vecinătate a Uniunii Europene

- Țări membre a Uniunii Europene
- Țări din Agenda de Extindere
- Parteneriatul Estic
- Uniunea pentru Mediterană

[5] Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. 2012/C 326/1: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2012:326:TOC

Esenţa Politicii europene de vecinătate constituie stabilirea ***„unui cerc de prieteni”*** pentru a crea un areal de *prosperitate, stabilitate* şi *securitate* în vecinătatea Uniunii Europene, benefic şi în interesul atît al UE, cît şi al ţărilor-partenere.

Politica Europeană de Vecinătate reglementează relaţiile privilegiate cu statele vecine, ce depăşesc cooperarea de ordin general, incluzând respectarea principiilor economiei de piaţă, dezvoltării durabile şi a comerţului liber, având la bază integrarea economică a statelor vecine pe piaţa internă, axîndu-se pe reducerea sărăciei, consolidarea cooperării trans-frontaliere, interconexiunea reţelelor şi oferind o asistenţă financiară solidă, în schimbul consolidării statutului de drept în ţările vecine, a democraţiei, respectării drepturilor omului, bunei guvernări, promovării reformelor de piaţă, promovării coeziunii sociale, în comun fiind prevăzute cooperarea privind obiectivele politicii externe, precum lupta împotriva terorismului şi non-proliferării mijloacelor de distrugere în masă[6].

Politica europeană de vecinătate se aplică în cazul următoarelor țări:

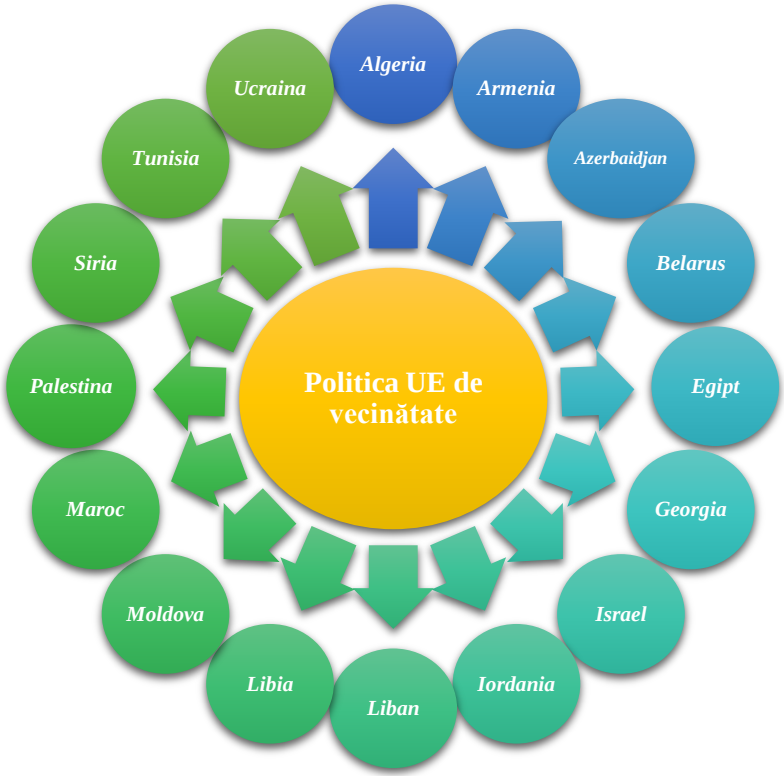

Partenerii UE în cadrul Politicii europene de vecinătate

Politica europeană de vecinătate sprijină coordonarea politică și aprofundarea integrării economice, îmbunătățirea mobilității și contactele interpersonale. Nivelul de ambiție al acestei relații depinde de măsura în care aceste valori sunt împărtășite[7]

[6] Politica europeană de vecinătate https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/170/politica-europeana-de-vecinatate

[7] European Neighbourhood Policy (ENP) https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/eastern-partnership/330/european-neighbourhood-policy-enp_en

Scopuri ale Politicii de vecinătate a Uniunii Europene

Interpretând necesitatea evitării noilor linii de divizare pe continentul european, se pune în evidenţă faptul că deşi Politica Europeană de Vecinătate nu este prevăzută ca instrument ce oferă perspective clare de integrare europeană, esenţa ei constă în ştergerea însemnătăţii clasice a frontierelor, prin stabilirea legăturilor de interconexiune în diferite şi multiple domenii,

ţinîndu-se cont de interesul comun şi cel reciproc al ţărilor vecine pe de o parte şi UE pe de alta.

Politica europeană de vecinătate rămâne distinctă de procesul de extindere, deși aceasta nu afectează modul în care relațiile dintre țările vecine și UE pot evolua în viitor. Ea urmărește consolidarea prosperității, stabilității și securității tuturor.

Politica Europeană de Vecinătate utilizează ***principiul geografic*** sau cel al proximităţii de graniţele Uniunii Europene pentru a delimita statele ce fac parte din vecinătatea unională. După cum este prevăzut în Strategia Politicii de vecinătate acestea sunt ţările vecine sau cele ce s-au apropiat de UE în urma ultimelor extinderi.

Principiul interdependenţei sau a angajamentului comun presupune implicarea activă comună a Uniunii Europene şi a statului vecin în implementarea Politicii Europene de Vecinătate. Utilizarea acestuia evidenţiază că PEV reprezintă un proiect comun elaborat împreună.

În pofida faptului că Uniunea Europeană concepe Politica sa de vecinătate pentru toate statele ce se învecinează cu ea din punct de vedere al frontierelor terestre şi maritime drept o politică coerentă şi luînd în consideraţie faptul că politica în cauză este bazată pe un set de priorităţi clar determinate în scop şi metodologie de implementare, elementul novator al Politicii Europene de Vecinătate constă în ***principiul diferenţierii*** care fundamentează relaţiile fiecărui stat în parte cu UE în procesul de realizare a politicii de vecinătate.

Un alt principiu folosit pe larg în cadrul Politicii Europene de Vecinătate este cel al ***progresivităţii***, care devine echivalent ca forţă motrice al celui utilizat în procesul de extindere, cu excepţia că Politica de vecinătate nu se pronunţă asupra calificării de aderare la UE.

Strategia Politicii Europene de Vecinătate prevede două domenii largi care ghidează întreaga gamă de priorităţi ce stau la baza relaţiilor dintre UE şi statul-partener. Astfel, acestea pot fi rezumate în felul următor:

I. Priorităţi ce se referă la angajamentele asumate pentru luarea de acţiuni specifice ce confirmă sau consolidează aderarea la valorile comune şi unele obiective din domeniul politicii externe şi de securitate.

II. Priorităţi ce se referă la angajamentele asumate pentru luarea de acţiuni ce vor aduce ţara-partener mai aproape de UE într-un număr stabilit de domenii.

Politica europeană de vecinătate se bazează pe democrație, pe respectarea statului de drept și pe respectarea drepturilor omului și este o politică bilaterală între UE și fiecare țară parteneră, însoțită de inițiative de cooperare regional:

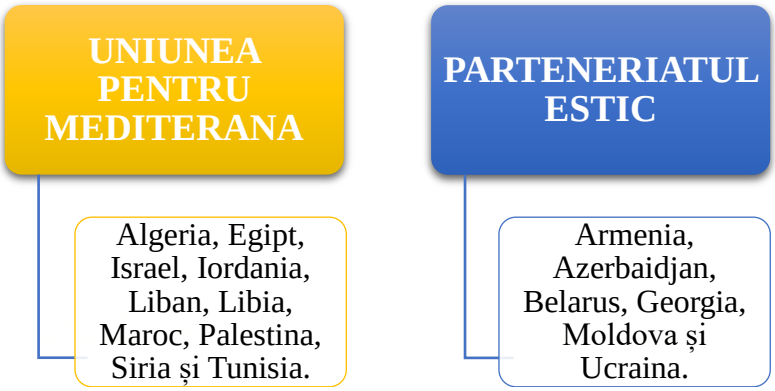

Țările partenere ale UE în cadrul Politicii de vecinătate

1.2 Parteneriatul Estic

Prin intermediul Politicii europeane de vecinătate, UE colaborează cu vecinii săi de la sud și est pentru a ajunge la cea mai strânsă asociere politică și la cel mai înalt grad de integrare economică posibilă. Parteneriatul estic este o dimensiune estică specifică a politicii europene de vecinătate.

Parteneriatul estic are drept obiectiv consolidarea asocierii politice și a *integrării economice* a partenerilor din Europa de Est și Caucazul de Sud.

Politica UE privind Parteneriatul estic, instituită în 2009, cuprinde șase state postsovietice: *Armenia*[8], *Azerbaidjan*[9], *Belarus*[10], *Georgia*[11], *Republica Moldova*[12] și *Ucraina*[13]

Țările ce fac parte din Parteneriatul Estic

Parteneriatul estic a fost creat pentru a sprijini eforturile de reforme economice, sociale și politice din aceste state, pentru a consolida procesul de democratizare și bună guvernare, securitatea energetică, protecția mediului și dezvoltarea socială și economică.

[8] EU-Armenia relations – factsheet https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_ky/4080/EU-Armenia%20relations%20-%20factsheet

[9] Facts and figures about EU-Azerbaijan relations https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eap_summit_factsheet_azerbaijan_en.pdf

[10] Facts and figures about EU-Belarus relations https://eeas.europa.eu/regions/north-america/35606/eu-belarus-relations-factsheet_en

[11] EU-Georgia relations – factsheet https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/23634/EU-Georgia%20relations%20-%20factsheet

[12] Facts and figures on EU-Moldova relations https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eap_factsheet_moldova_eng_web.pdf

[13] EU-Ukraine relations – factsheet https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en

În iunie 2008, Consiliul European a invitat Comisia să pregătească o propunere privind un Parteneriat estic (PE) cu scopul de a sprijini cooperarea regională și a consolida relațiile UE cu vecinii săi din est. Parteneriatul estic a fost *lansat în 2009* ca inițiativă comună între:

- UE
- statele membre ale UE
- șase țări partenere din Europa de Est și Caucazul de Sud

Țările partenere se confruntă cu numeroase provocări comune. Abordarea lor în comun promovează cooperarea și schimbul de bune practici.

Parteneriatul Estic este un instrument politic al UE care structurează cooperarea cu statele partenere pe două dimensiuni:

Donald Tusk, președintele Consiliului european (2014-2019):

Parteneriatul estic a fost creat și a fost întotdeauna o inițiativă de pace, care nu este îndreptată împotriva nimănui, având ca obiectiv crearea unor societăți tot mai prospere, cu o bună guvernare, un stat de drept puternic și o justiție eficientă. Când ne uităm la primii zece ani ai Parteneriatului Estic, este evident că datorită acestuia și prin intermediul acestuia, relațiile noastre au devenit mai profunde, mai structurate și mai previzibile.

Dimensiunile Parteneriatului Estic

Cooperarea multilaterală din cadrul Parteneriatului estic se desfășoară la nivelul unei largi **serii de aspecte**:

- consolidarea *instituțiilor și a bunei guvernanțe*, inclusiv a rezilienței la schimbări de natură externă
- dezvoltarea *de oportunități de piață* prin integrare economică și acorduri comerciale
- asigurarea *securității energetice* și îmbunătățirea interconexiunii în *domeniul energetic și al transporturilor*
- intensificarea *mobilității și a contactelor interpersonale* prin negocierile din cadrul dialogului privind vizele

Parteneriatul Estic este un forum instituţionalizat ce are ca obiect de discuţii liberalizarea regimului de vize sau a comerţului. Parteneriatul Estic include promovarea democraţiei, a dreptului omului şi funcţionarea statului de drept, precum şi asigurarea principiilor economiei de piaţă, dezvoltarea sustenabilă şi a unei mai bune guvernări, fiind considerată o regiune de importanţă strategică. Parteneriatul Estic este un cadru ce asigură condiţii pentru semnarea Acordului de Asociere dintre UE şi ţările ce au progresat suficient de mult în privinţa promovării principiilor şi valorilor comune. Mai nou, UE abordează în relaţia sa cu vecinii principiul *„more*

for more" (mai mult pentru mai mult). Astfel ţările ce avansează în reforme primesc mai mult suport atît la nivel de exp Cooperarea pe dimensiunea parlamentară a PaE este efectuată în cadrul Adunării Parlamentare EURONEST[14].

CORLEAP este platforma care reunește statele partenere în cadrul Comitetului Regiunilor al UE, iar Forumul Societății Civile a PaE facilitează consolidarea rolului societății civile în realizarea obiectivului PaE. În 2012 Moldova a fost prima țară non-UE care a organizat Forumul Societății Civile.

Summit-ul PaE de la Vilnius, 28 – 29 noiembrie 2013, a evaluat progresele înregistrate de cele 6 state partenere stabilind totodată obiectivele pentru perioada 2014-2015[15].

Summit-ul PaE de la Riga, 21-22 mai 2015 a evidenţiat diferenţa care se crease dintre ţările member associate UE – Republica Moldova, Ucraina, Georgia; şi ceilalţi participanţi în cadrul Parteneriatului Estic: Azerbaijan, Armenia şi Belarus.

Priorități stabilite în declarația comună a summitului PaE desfășurat la Riga:
- ***dezvoltarea economică și oportunitățile de pe piață;***
- ***consolidarea instituțiilor și buna guvernare;***
- ***conectivitatea, eficiența energetică, mediul și schimbările climatice;***
- ***mobilitatea și contactele interpersonale.***

Summit-ul PaE de la Bruxelles, 24 noiembrie 2017, a evidenţiat importanţa relaţiilor bilaterale dintre Uniunea Europeană şi fiecare stat participant al Parteneriatului Estic, fiind totodată agreate obiectivele cheie ale Parteneriatului pînă la sfârşitul anului 2020, implementarea cărora va aduce iniţiativa mai aproape de cetăţeni şi necesităţile acestora[16].

Republica Moldova este un participant activ în cadrul Parteneriatului Estic şi îşi bazează acţiunile pe principiile *diferenţierii, mai mult pentru mai mult, implicării comune,* promovînd o abordare pragmatică a oportunităţilor oferite atît pe dimensiunea bilaterală, cît şi multilaterală în vederea avansării spre realizarea obiectivului strategic al integrării europene.

1.3 Acordul de Asociere UE-Moldova - Etapele prevăzute

La 1 septembrie 2014 a fost iniţiată punerea provizorie în aplicare a Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană (AA), semnat la 27 iunie 2014[17] și ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014[18]. Câteva luni mai târziu, la 13 noiembrie 2014, noul Acord cu Republica Moldova a fost ratificat și de Parlamentul European.

Începând cu 1 ianuarie 2016, prevederile Acordului de Asociere au început să fie puse în aplicare pe întregul teritoriu al ţării, inclusiv în regiunea transnistreană. Iar la 1 iunie 2016, Acordul de Asociere a intrat pe deplin în vigoare, odată cu finalizarea procedurilor de aprobare a acestuia de către parlamentele naţionale ale statelor-membre ale Uniunii Europene.

Acordul de Asociere poate fi definit ca un act de înțelegere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și UE cu statele sale membre, în conformitate cu competențele lor care decurg din Tratatul privind Uniunea Europeană și din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și,

[14] DAMEN Mario. How Eastern Partnership countries develop their economy, governance and identity in a geopolitical context. Directorate General for External Policies of the Union. PE 639.307- 2019
[15] Consiliul Uniunii Europene. Parteneriatul estic https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/
[16] Politica privind Parteneriatul estic după 2020 https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/05/11/eastern-partnership-policy-beyond-2020-council-approves-conclusions/
[17] Acord de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte https://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf
[18] Monitorul Oficial nr.185-199/442 din 18.07.2014. https://www.legis.md/cautare/rezultate/15861

după caz, de asemenea, Euratom, în conformitate cu competențele sale prevăzute de Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice, pe de altă parte, ce creează un cadru juridic modern prin preluarea de componente esențiale ale acquis-ului comunitar și bazîndu-se pe două elemente esențiale:

Elemente esențiale în realizarea Acordului de Asociere

Acordul de Asociere nu specifică aderarea Republicii Moldova la UE, ci mai curînd recunoaşte aspiraţiile europene ale Republicii Moldova şi ***prevede realizarea unei serii de reforme politice, economice şi sociale*** care vor permite o integrare graduală a țării în UE.[19]

Obiectivele asocierii se axează pe promovarea unei apropieri etapizate între Republica Moldova și UE, pe baza valorilor comune, inclusiv prin creșterea participării Republicii Moldova la politicile, programele și agențiile Uniunii Europene, consolidarea cadrului pentru un dialog politic consolidat, promovarea, menținerea și consolidarea păcii și a stabilității atât la nivel regional, cât și pe plan internațional, stabilirea condițiilor pentru consolidarea relațiilor economice și comerciale care să conducă la integrarea economică treptată a Republicii Moldova pe piața internă a UE în domeniile convenite, intensificarea cooperării în domeniul justiției, libertății și securității în vederea consolidării statului de drept, a respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și crearea condițiilor pentru o cooperare tot mai strânsă în alte domenii de interes comun[20].

Din punct de vedere structural, Acordul de Asociere cuprinde: *un Preambul, şapte Titluri, Anexe şi Protocoale*. *Preambulul* Acordului recunoaşte aspiraţiile europene ale Republicii Moldova, precum şi faptul că Republica Moldova, ca ţară europeană, are o istorie şi valori commune cu statele membre ale UE şi se angajează să pună în aplicare şi să promoveze aceste valori care inspiră Republicii Moldova la alegerea sa europeană.

Anexele completează prevederile Acordului de Asociere, făcând referință la cadrul juridic al Uniunii Europene, în special la Directivele Consiliului UE și ale Parlamentului European, care urmează a fi transpuse în legislația națională, fiind stabilit și un calendar precis de implementare ale acestora.

[19] European Parliament resolution of 14 November 2018 on the implementation of the EU Association Agreement with Moldova (2017/2281(INI)): https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0458_EN.html?redirect

[20] Acordul de Asociere UE-Moldova. Ghidul Acordului de Asociere https://mei.gov.md/sites/default/files/eu_moldova_aa_quick_guide_ro_updated_march_2014.pdf

Titlul I	definește principiile generale ale cooperării între Părți, printre care: respectarea principiilor democratice, drepturilor omului, libertăţilor fundamentale şi statului de drept; respectarea principiului suveranităţii şi integrităţii teritoriale a statelor, inviolabilitatea frontierelor şi independenţa; promovarea principiilor economiei de piaţă, buna guvernare, lupta cu corupţia şi crima organizată; promovarea dezvoltării durabile.
Titlul II	se referă la dialogul politic, reforme și cooperare în domeniul politicii externe și de securitate;
Titlul III	se referă la aspecte ce țin de spațiul de libertate, securitate și justiție, și presupune consolidarea cooperării polițienești în domenii ca migrația și azilul, gestionarea frontierelor, protecția datelor cu caracter personal, circulația persoanelor, combaterea criminalității organizate ș.a.
Titlul IV	reglementează cooperarea economică și alte tipuri de cooperare sectorială, precum, reforma administrației publice; dreptul societăților comerciale, contabilitate și audit; ocuparea forței de muncă, politica socială, politica bugetară și de audit extern; agricultura; dezvoltarea rurală; transportul; mediul înconjurător; sănătatea publică, protecția civilă ș.a.
Titlul V	stabilește aspecte privind cooperarea comercială, inclusiv accesul pe piață al bunurilor, eliminarea taxelor vamale, regimul vamal, comerțul cu servicii, circulația capitalurilor etc.
Titlul VI	se referă la asistența financiară;
Titlul VII	conține prevederi referitoare la aspecte instituționale.

Titlurile Acordului de Asociere UE-RM

În esenţă, AA însumează o serie de angajamente pe care Republica Moldova şi Uniunea Europeană şi le-au asumat cu scopul de a aprofunda şi întări legăturile existente[21]. Astfel, pentru a asigura îndeplinirea acestor angajamente, prin Acord părţile au consemnat să stabilească un mecanism instituţional de monitorizare a implementării, dar şi luare a deciziilor asupra aspectelor ce cad sub incidenţa prevederilor Acordului[22]:

[21] Agenda de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova https://www.mfa.gov.md/img/docs/Agenda-de-Asociere-RO.pdf

[22] Competenţele autorităţilor publice centrale sunt enumerate în Planul Naţional de Acţiuni cu privire la Implementarea Acordului de Asociere – PNAAA (HG 808, din 07.10.2014 modificată prin HG 713 din 12.10.2015)

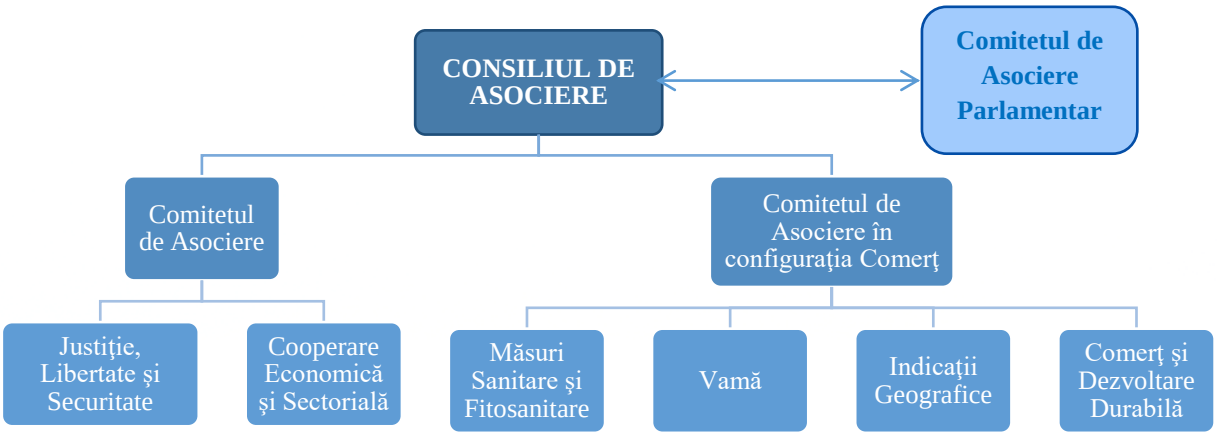

Structura Consiliului de Asociere

1.4 Structura instituţională comună RM – UE de implemntare a AA

La nivel instituţional, este creat **Consiliul de Asociere** cu rolul de monitorizare a punerii în aplicare a prevederilor, dar şi de revizuire periodică a funcţionării anumitor aranjamente. Consiliul este format din reprezentanţi ai Consiliului Uniunii Europene, ai Comisiei Europene şi ai Guvernului Republicii Moldova[23].

Deciziile se iau prin comun acord şi sînt obligatorii pentru părţi. Consiliul de Asociere se întruneşte periodic, dar nu mai rar de o dată pe an la nivel ministerial.

Acordul de Asociere se fundamentează pe o abordare inovativă și ambițioasă, incluzând crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător – DCFTA[24].

Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător este un acord între UE și Republica Moldova care urmărește ***o relație comercială preferențială, bazată pe condiții mutual avantajoase, acordând fiecărei din aceste părți un acces mai bun pe piață, decât ce este oferit altor parteneri de comerț***[25].

Acordul de Liber Schimb urmărește eliminarea taxelor vamale de import (și export, daca există) în comerțul produselor între aceste părți[26]. Acesta are ca scop eliminarea barierelor în comerțul serviciilor și un acces mai bun al companiilor pe piețele respective:

[23] Consiliul De Asociere RM – UE https://gov.md/ro/content/consiliul-de-asociere-rm-ue
[24]Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
https://gov.md/europa/sites/default/files/DCFTA_ROM_071113_PRINT_4_0.pdf
[25] Creangă I., Bostan O. Beneficiile Acordului de Asociere UE-RM. Chișinău, IDIS „Viitorul” în cadrul proiectului „Societatea civilă. Dialog pentru Progres”, cu susținerea financiară a Comisiei Europene.
[26] Notă Informativă referitor la contingentele tarifare prevăzuteîn cadrul DCFTA dintre Moldova și EU
http://mei.gov.md/sites/default/files/nota_informativa_contingente_dcfta_dintre_moldova_si_eu.pdf

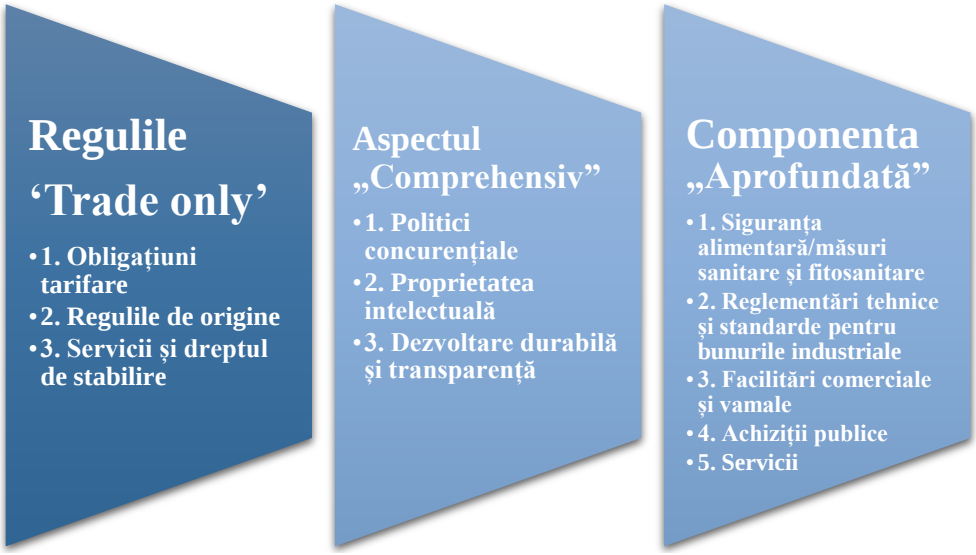

Aspectele incluse în DCFTA cu Republica Moldova

Zonele de Liber Schimb (ZLS) stabilite de UE în relație cu partenerii săi comerciali, de obicei includ un număr de domenii, care depășesc „comerțul" obișnuit.

Este o abordare „cuprinzătoare" vis-a-vis de comerț, legată de faptul că comerțul nu mai este decuplat de politicile interne privind achizițiile, concurența, proprietatea intelectuală sau dezvoltarea durabilă. Aceste aspecte sunt prin urmare incluse în DCFTA cu Republica Moldova[27].

O dimensiune specifică a politicilor are referință cu aspectul „aprofundat" al acestei Zone de Liber Schimb cu Republica Moldova.

Fiind membrul al Parteneriatului Estic, Republicii Moldova i-a fost oferit un statut avansat de parteneriat cu UE, orientat să creeze legături politice și economice mai strânse cu UE. Pe această bază, DCFTA include o serie de prevederi care vizează reformarea comerțului și politicilor comerciale ale Republicii Moldova, în conformitate cu acquis-ul comunitar. Acestea vor viza modernizarea economiei, atragerea investițiilor UE în țară, pentru un mediu mai previzibil al politicilor.

După șase ani de implementare a Acordului de Asociere, astăzi cooperarea sectorială dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova este mai consolidată, în special, în domeniul cercetării, al inovării și cel al educaţiei.

Beneficiile, de asemenea, au fost multiplicate de regimul fără vize cu UE[28], lansat la 28 aprilie 2014. Cooperarea în domeniul politicii externe și securităţii a fost aprofundată.

Totuși, funcţionarea instituţiilor democratice, fortificarea statului de drept și a independenţei justiţiei nu au cunoscut transformări clare, ceea ce a afectat sever calitatea dialogul UE-Moldova, implicit valorificarea deplină a suportului european[29].

[27] Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) http://dcfta.md/despre-aa-dcfta
[28] Extras din Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului http://www.border.gov.md/index.php/ro/novisa
[29] Programul de Consolidare a Capacităţilor Instituţionale (CIB) https://mfa.gov.md/ro/content/cib-info

În pofida acestor constrângeri, datorită Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), Republica Moldova s-a apropiat puternic din punct de vedere economic de Uniunea Europeană. UE a devenit principalul partener economic al țării.

Schimburile comerciale între UE și Republica Moldova au atins în 2017, 3.45 milliarde de euro, cu pătrime mai mult față de momentul întrării în vigoare a Acordului de Liber Schimb[30]. Astăzi, aproximativ 70% din exporturile moldovenești sunt orientate pe piaţa Uniunii Europene, iar importurile reprezintă aproape 50%.

Ponderea UE în totalul exporturilor moldovenești a crescut de la 53,3% în 2014, la 68,5% în anul 2018[31]. Astfel, 2 din 3 euro câștigați din export vin din Europa.

Impactul net al exporturilor în UE este estimat la peste 367 de milioane de euro, contribuind la crearea a peste 15.000 de locuri de muncă și ajutând la creșterea cu 5% a veniturilor la Buget și cu 320 de milioane de euro a investiţiilor în sectorul privat.

DCFTA a adus beneficii importante economiei moldovenești în ansamblu. Creșterea exporturilor spre UE, estimată la 367 milioane de euro, a impulsionat creșterea Produsului Intern Brut cu 7%, creșterea investițiilor în capital fix cu 11% - circa 320 milioane euro și creșterea veniturilor bugetare cu 5% sau circa 355 milioane euro (efect cumulativ până la sfârșitul anului 2020):

Sectorul agroalimentar este principalul beneficiar al DCFTA. În 5 ani de Zonă de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător[32], exporturile agricole către UE au crescut cu 44%, iar cele industriale – cu 11%.

Cel mai mult au crescut exporturile de produse oleaginoase și cerealiere:

[30] Raportul privind realizarea pe parcursul anului 2017 a Planului Naţional de Acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere pentru anul 2017 https://mfa.gov.md/sites/default/files/raport-consolidat-implementarea-2017-pna-aa-2017-2019.pdf

[31] Raportul privind realizarea Planului Naţional de Acţiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere RM-UE 2017-2019 - Anul 2018 https://mfa.gov.md/sites/default/files/raportul_final_pnaaa_2017-2019_anul_2018_0.pdf

[32] DCFTA după 5 ani de implementare: impactul estimat și concluzii pentru următorii 5 ani https://dcfta.md/uploads/0/images/large/studiul-dcfta-5-ani.pdf

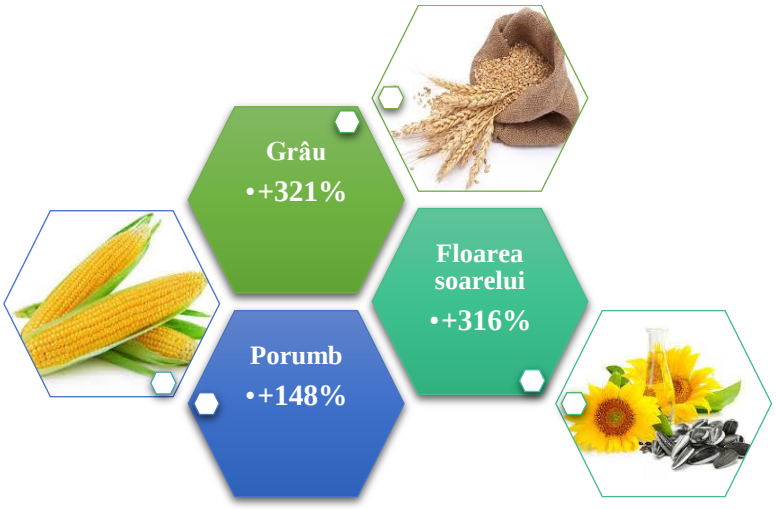

Importurile din UE în Republica Moldova au scăzut. Importurile de agroalimentare s-au diminuat cu 4%, iar importurile de industriale – cu 15%. Deficitul balanței comerciale s-a redus cu 45%.

Cu toate acestea, potenţialul oferit de Acordul de Asociere și de Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător încă urmează să fie valorificat. Cheia progresului în acest sens rămâne existenţa unei voinţe politice clare și consecvente în realizarea tuturor prevederilor Acordului de Asociere.

Iar aceasta înseamnă că rezultatele transformărilor trebuie să contribuie la dezvoltarea durabilă a ţării, să aducă mai multe beneficii vizibile cetăţenilor și să ajute la integrarea continuă a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

Exportul producţiei agroalimentare a RM în UE

Aurelia LITVIN, dr. hab.

2.1 Introducere

Comerțul cu bunuri și servicii aduce o contribuţie semnificativă la **intensificarea creșterii economice durabile și la crearea locurilor de muncă**. Prin urmare, comerțul este un vector de creștere economică și o prioritate esențială pentru UE.

Politica comercială este o **competență exclusivă a UE**. Aceasta înseamnă că cea care legiferează în materie comercială și încheie acorduri comerciale internaționale este UE, și nu statele membre. În cazul în care acordul cuprinde aspecte de responsabilitate comună, Consiliul Uniunii Europene îl poate încheia numai după ratificarea sa de către toate statele membre.

O asemenea modalitate de acționare îi asigură UE o poziție puternică în ceea ce privește comerțul la nivel mondial.

În ultimii ani, UE a desfășurat o reformă fundamentală a normelor esențiale privind comerțul. Principalele domenii vizate:

- investițiile străine directe
- măsurile antidumping
- instrumentele de apărare comercială

Noile inițiative legislative ale UE au scopul de a proteja producătorii și întreprinderile din Europa față de prejudiciile potențiale care ar putea fi provocate de anumite practici comerciale ale entităților străine.

UE gestionează relațiile comerciale cu țări terțe prin intermediul acordurilor comerciale. Acestea sunt concepute pentru a crea oportunități comerciale mai bune și a înlătura barierele din calea comerțului. UE dorește să se asigure că produsele importate sunt vândute la un preț corect și echitabil în UE, indiferent de unde provin.

În cadrul Consiliului European din octombrie 2016, liderii UE au reiterat faptul că practicile comerciale neloiale trebuie combătute eficient și ferm.

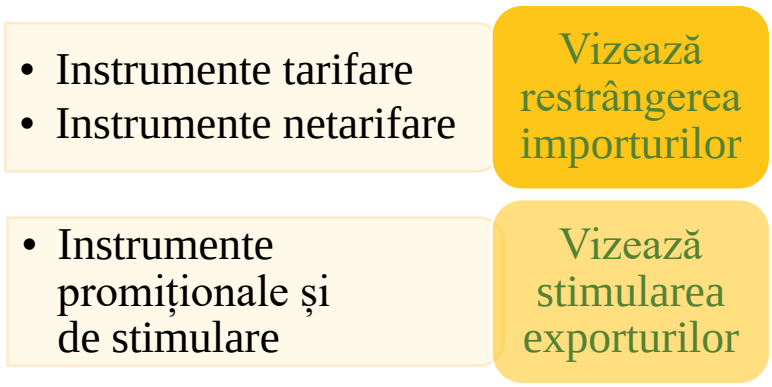

Tipurile de instrumente folosite în cadrul politicii comerciale a UE

La 20 decembrie 2017, au intrat în vigoare noile norme ale UE pentru a contribui la protejarea Uniunii Europene **împotriva practicilor comerciale neloiale**. Acestea au fost aprobate de Consiliu la 4 decembrie 2017, în urma aprobării de către ambasadorii la UE, la 11 octombrie 2017. Normele antidumping actualizate ale UE **se vor aplica în cazurile în care prețurile produselor importate sunt reduse în mod artificial ca urmare a intervenției statului**. Aceste norme antidumping au fost elaborate pe baza unei propuneri din noiembrie 2016 a Comisiei Europene. Acest document propune adoptarea unor măsuri precum:

- înlăturarea fostei diferențieri dintre economiile de piață și economiile planificate la calcularea dumpingului

• demonstrarea „denaturărilor majore pe piață” dintre prețul de vânzare al unui produs și costul său de producție

• luarea în considerare a standardelor sociale și de mediu atunci când se identifică situații de dumping.

2.2 Promovarea valorilor Uniunii Europene prin intermediul comerțului

Acordurile comerciale diferă în funcție de conținut:

• **acordurile de parteneriat economic** (APE) - sprijină dezvoltarea partenerilor comerciali din țările din Africa, zona Caraibilor și Pacific

• **acordurile de liber schimb** (ALS) - permit deschiderea reciprocă a piețelor cu țările dezvoltate și cu economiile emergente prin acordarea unui acces preferențial la piețe

• **acordurile de asociere** (AA) - dau un impuls acordurilor politice mai ample

De asemenea, UE încheie acorduri comerciale nepreferențiale ca parte a unor înțelegeri mai ample, precum **acordurile de parteneriat și cooperare** (APC).

Negocierea acordurilor comerciale se desfășoară în conformitate cu normele stabilite la articolul 218 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Unul dintre cele mai importante aspecte ale politicii comerciale a UE este promovarea principiilor și a valorilor UE.

Negocierile comerciale în curs – precum cele cu Mercosur, Mexic și Chile – sunt, prin urmare, utilizate totodată ca instrument de protejare a unor valori fundamentale, de la drepturile omului la mediu.

Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte a fost semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles, Belgia. Acordul a fost ratificat de Parlamentul RM pe 2 iulie 2014, iar de Parlamentul European pe 13 noiembrie 2014. Acordul de Asociere RM-UE stabilește un nou cadru juridic pentru avansarea relațiilor dintre RM și UE spre o treaptă calitativ superioară, cea a asocierii politice și integrării economice cu UE.

Astfel, Acordul de Asociere (AA) se fundamentează pe o abordare inovativă și ambițioasă, incluzând crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător – ZLSAC.

AA conține prevederi cu caracter obligatoriu, norme regulatorii și aranjamente de cooperare mai extinse, în toate sectoarele de interes. O atenție sporită se acordă implementării și aplicării prevederilor AA, inclusiv prin stipularea termenelor clare și stabilirea unui cadru instituțional și administrativ adecvat, creând astfel premisele necesare pentru o implementare eficientă.

2.3 Rolul UE în promovarea exportului din Republica Moldova

Uniunea Europeană reprezintă principalul partener economic al Republicii Moldova. Mai bine de un deceniu cea mai mare parte a exporturilor este orientată spre piața UE. Astfel, dinamica economică din UE a devenit un factor fundamental ce influențează evoluția exportului de mărfuri și servicii din Moldova. De asemenea, livrările de produse spre UE a constituit un stabilizator pentru exporturile moldovenești și a contribuit la neutralizarea șocurilor negative provenite de pe alte piețe.

În mare parte, succesul tranziției economiei moldovenești spre un model de creștere bazat pe exporturi depinde, în mod esențial, de nivelul de integrare pe piața UE. Peste

jumătate din performanța exporturilor depinde de dinamica economică din UE, care, la rândul său, generează un șir de efecte indirecte:

- stimularea investițiilor,
- majorarea salariilor,
- creșterea ocupării forței de muncă.

După șase ani de implementare a Acordului de Asociere, astăzi cooperarea sectorială dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova este mai consolidată, în special, în domeniul cercetării, al inovării și cel al educaţiei. Beneficiile, de asemenea, au fost multiplicate de regimul fără vize cu UE, lansat la 28 aprilie 2014.

Cooperarea în domeniul politicii externe și securităţii a fost aprofundată. Totuși, funcţionarea instituţiilor democratice, fortificarea statului de drept și a independenţei justiţiei nu au cunoscut transformări clare, ceea ce a afectat sever calitatea dialogul UE-Moldova, implicit valorificarea deplină a suportului european. În pofida acestor constrângeri, datorită Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), Republica Moldova s-a apropiat puternic din punct de vedere economic de Uniunea Europeană. UE a devenit principalul partener economic al ţării.

Astăzi, aproximativ 70% din exporturile moldovenești sunt orientate pe piaţa Uniunii Europene, iar importurile reprezintă aproape 50%. Impactul net al exporturilor în UE este estimat la peste 367 de milioane de euro, contribuind la crearea a peste 15.000 de locuri de muncă și ajutând la creșterea cu 5% a veniturilor la Buget și cu 320 de milioane de euro a investiţiilor în sectorul privat.

Cu toate acestea, potenţialul oferit de Acordul de Asociere și de Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător încă urmează să fie valorificat. Cheia progresului în acest sens rămâne existenţa unei voinţe politice clare și consecvente în realizarea tuturor prevederilor Acordului de Asociere. Iar aceasta înseamnă că rezultatele transformărilor trebuie să contribuie la dezvoltarea durabilă a ţării, să aducă mai multe beneficii vizibile cetăţenilor și să ajute la integrarea continuă a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

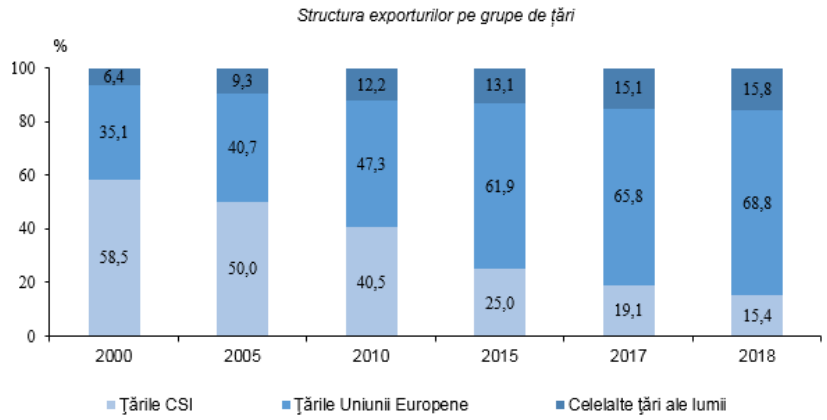

Sursa: Statistica.gov.md

2.4 Cadrul normativ juridic de reglementare a exportului Republicii Moldova spre UE

În scopul promovării exporturilor pe piaţa statelor membre ale Uniunii Europene, au fost elaborate şi adoptate un număr semnificativ de acte normative în scopul asigurării unei

reglementări adecvate şi conforme standardelor europene din domeniul exporturilor în general, şi a exporturilor produselor agricole, în special.

Actualmente, cadrul juridic – normativ al relaţiilor bilaterale dintre Republica Moldova şi UE se bazează pe o serie de tratate internaţionale sau decizii unilaterale ale UE. În acelaşi timp, se atestă o evoluţie semnificativă în ceea ce priveşte adoptarea şi asigurarea unui cadru de programare a politicilor în domeniul stimulării investiţiilor şi promovării exporturilor.

Pentru a efectua o tranzacţie de export, este necesar ca exportatorul să desfăşoare mai multe acţiuni de ordin tehnic în vederea pregătirii setului necesar de documente, dar şi efectuarea unor operaţiuni diferite pentru ca marfa destinată exportului să poată ajunge cu succes la hotarul Republicii Moldova.

Pentru a realiza activitatea de export este necesar de a respecta următoarele:

A. Înregistrarea exportatorului la oficiul biroului vamal

Orice antreprenor din Republica Moldova, care doreşte să activeze în calitate de exportator al producţiei horticole, şi nu numai, urmează să se înregistreze în calitate de agent economic care efectuează tranzacţii externe. În acest scop, acesta va prezenta la unul din birourile vamale cererea de înregistrare ca participant la comerţul extern împreună cu următoarele documente:

1. Certificatul de înregistrare a întreprinderii – copii/original;
2. Certificatul de atribuire a codului statistic – copii/original;
3. Certificatul de atribuire a codului fiscal - copii/original;
4. Certificat de atribuire cod TVA - copii/original;
5. Certificat despre deschiderea conturilor bancare – original;
6. Adeverinţa mostrelor ştampilelor - copii/original;
7. Ordin de numire în funcţie a directorului (Extras de la Camera de Înregistrare) - copii/original;
8. Ordin de numire în funcţie a contabilului-sef - copii/original;
9. Procura pentru persoana care se ocupă de vamă – original;
10. Mapa;
11. Statut - copii/original;
12. Decizia de înregistrare a întreprinderii - copii/original;
13. Buletinul de identitate a directorului şi a contabilului-şef - copii/original;
14. Mostrele semnăturilor – original;
15. Ştampila;
16. Contract de locaţiune sau de proprietate a spaţiului (adresa juridică, oficiu/depozit).

Documentele mai sus menţionate fac parte din actele de constituire şi activitate ale întreprinderii, fiind prezentate Serviciului Vamal sub formă de copii, autentificate cu ştampila întreprinderii şi semnătura directorului sau a contabilului-şef.

Documentele necesare pentru înregistrarea exportatorului la Serviciul Vamal se prezintă la prima tranzacţie vamală efectuată de către acesta, ca apoi să fie adăugate în dosarul său la momentul apariţiei unor modificări.

B. Pregătirea documentelor referitoare la marfă

Pregătirea documentelor referitoare la marfă constituie următoarea procedură ce urmează a fi efectuată de către exportator înainte de începerea operaţiunilor de vămuire.

Această procedură prevede pregătirea de către exportator a următoarelor documente:

Contractul de export-import se pregăteşte în original. Pe lângă originalul acestui document, este necesară o copie a acestuia pentru prezentarea în vama internă.

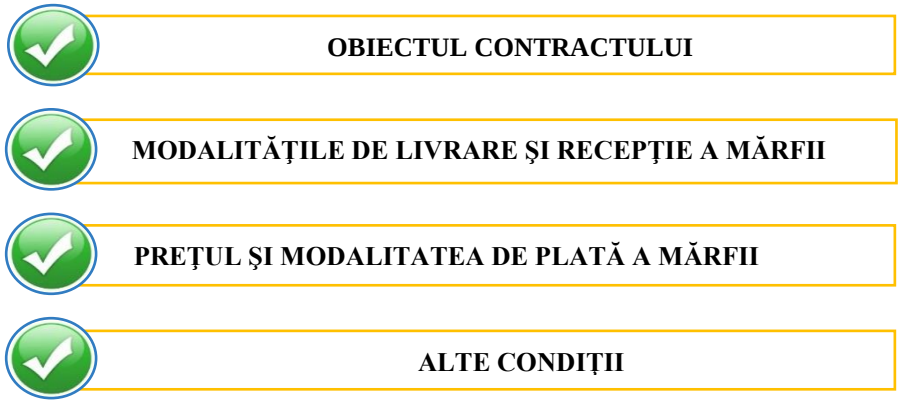

Părţile componente unui contract de export- import

Factura comercială (Commercial Invoice) reprezintă documentul de evidenţă primară, prin care proprietatea unei cantităţi de marfă trece de la vânzător (exportator) la cumpărător (importator). Acest document este unul confirmativ, deoarece confirmă efectuarea de către persoanele juridice rezidente a plăţilor /transferurilor în favoarea nerezidenţilor. Pe de altă parte, acest act este documentul comercial de plată în baza căruia se verifică dacă au fost respectate prevederile contractului în cazul incasoului.

Documentul nominalizat, de regulă, este completat în limba engleză. Se eliberează din partea exportatorului pe numele importatorului pentru fiecare unitate de transport în 4-6 exemplare originale.

Factura comercială, de regulă se scrie în forma convenită de Exportator şi Importator, însă organele vamale, reieşind din legislaţia naţională şi acorduri internaţionale, pot impune anumite cerinţe privind informaţiile incluse în factura comercială:

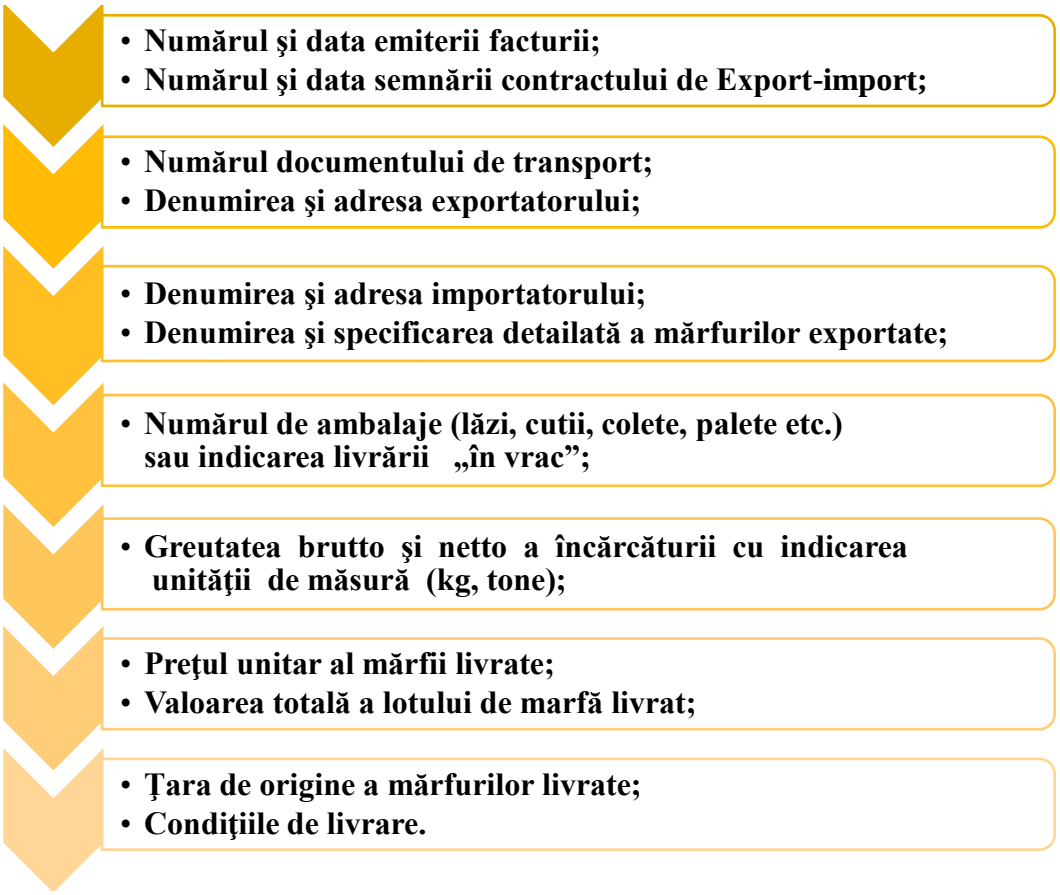

Contractul de transport

Colectarea informaţiei privind transportul reprezintă cea de-a treia operaţiune pre-vamală. Aşa cum realizarea propriu-zisă a procedurii de export nu poate fi realizată decât prin intermediul transportării, documentele ce ţin de mijlocul de transport au o importanţă deosebită în totalul verigilor ce constituie acest proces. Pregătirea acestor documente, de regulă, intră în obligaţiunea întreprinderii de transport. Însă, nu sunt deloc rare cazurile, când documentele necesare prezentate de transportator sunt completate şi controlate de către exportator în prezenţa şoferului, care acţionează ca reprezentant legal al transportatorului.

În vederea realizării cu succes a acestei proceduri, exportatorul va avea grijă să îndeplinească:

1. Controlul documentelor şi a stării tehnice a automobilului şi a remorcii

2. Perfectarea şi controlul Scrisorii de trăsură (CMR)

3. Carnetul TIR: conţinutul şi modalitatea de completare

4. Verificarea actelor şoferului.

La exportul de mărfuri în lipsa unui contract de export-import, de exemplu - la efectuarea exportului de către producătorii individuali, se completează, de regulă, la vama de frontieră, o factură de livrare de marfă necontractuală (Customs Invoice).

C. Procedurile interne pentru exportatori

Perfectarea certificatelor reprezintă ultimul din grupurile de operaţiuni pre-vamale. Această procedură include pregătirea documentelor necesare pentru obţinerea următoarelor certificate:

a) ***cu caracter obligatoriu*** de prezentare la vămuirea mărfii destinate exportului, aşa cum ar fi certificatul de conformitate şi certificatul fitosanitar.

b) ***cu caracter opţional*** - certificatul de origine, certificatul igienic, certificatul de calitate al producătorului/exportatorului.

1. Certificatul de origine a mărfii

Deşi nu este un document cu caracter obligatoriu, importanţa acestuia nu trebuie subestimată, deoarece în baza lui exportatorul poate obţine beneficii importante.

Certificatul de origne a mărfii este un document ce confirmă ţara de proveniență a produsului, fiind foarte important atunci când este dorită o tratare preferențială în ţara de import precum şi reducerea sau scutirea de taxe.

În Republica Moldova se eliberează două tipuri de bază de certificate de origine la export: *preferenţiale* şi *nepreferenţiale*.

Pentru efectuarea exporturilor în ţările cu care nu sunt încheiate acorduri de liber schimb se aplică certificatul de origine nepreferenţială la export (*certificat de forma C*). **Forma C** - act justificativ care confirmă ţara de origine a mărfurilor, fără a acorda preferinţe.

În conformitate cu legislaţia în vigoare, în Republica Moldova sunt eliberate următoarele forme de ***certificate de origine preferenţiale*** la export:

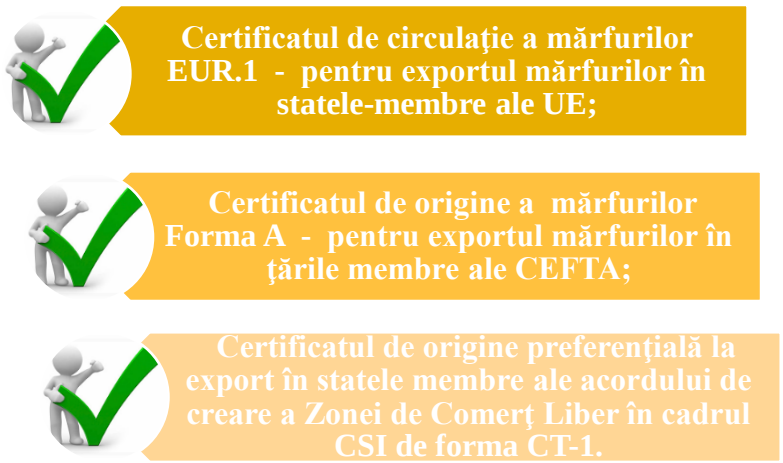

EUR.1 - Certificatul de circulaţie a mărfurilor este un act justificativ care confirmă univoc ţara de origine a mărfurilor exportate în statele Uniunii Europene în cadrul Acordului de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte.

Certificatul de circulaţie a mărfurilor EUR.1 reprezintă un set alcătuit din ***trei formulare***:

EUR.1 - Certificatul de transport a mărfurilor - pentru exportul mărfurilor originare din Republica Moldova în statele membre la regimul de comerţ liber instituit în baza Acordului Central European de Comerţ Liber (CEFTA)

Certificatul de transport EUR.1 reprezintă un set alcătuit din ***trei formulare***:

Forma A - Certificatul de origine Forma A este un act justificativ care confirmă univoc ţara de origine a mărfurilor exportate în statele care nu sunt membre ale Uniunii Europene şi acordă Republicii Moldova Sistemul Generalizat de Preferinţe. Certificatul de origine Forma A reprezintă un set de formulare în limba engleză, care se completează de către exportator sau reprezentantul său în mod tipografic (prin mijloace tehnice de imprimare, cu caractere de tipar) sau manual (se va folosi cerneală şi litere majuscule de tipar), în strictă conformitate cu cerinţele rubricilor formularelor certificatelor.

Certificatele de origine Forma A se eliberează exclusiv pentru mărfurile originare din Republica Moldova, cu condiţia transportării lor directe în statele care acordă Republicii Moldova Sistemul Generalizat de Preferinţe.

2. Certificatul de conformitate

Acest certificat are drept scop atestarea produsului propus către export precum că ar corespunde standardelor sau reglementărilor tehnice, normelor de exploatare inofensivă a obiectelor și tehnologiilor cu grad sporit de pericol, prescrise de un anumit standard (SM, ISO, GOST). Organul de bază în domeniu este Centrul Național de Acreditare MOLDAC. Organismul de certificare propriu-zis urmează să fie acceptat de către ţara importatoare,

3. Certificatul fitosanitar/veterinar

Certificatul fitosanitar este un document oficial, elaborat potrivit certificatului model din Convenţia internaţională pentru protecţia plantelor, care certifică faptul că plantele, produsele vegetale şi bunurile conexe supuse regimului de carantină fitosanitară destinate exportului, reexportului corespund cerinţelor fitosanitare. **Certificatul fitosanitar se eliberează** de către subdiviziunile teritoriale ale organului de control fitosanitar - Agenția Naţională de Siguranță a Alimentelor.

4. Licenţa

Licența este un document ce atestă corespunderea condiţiilor de licenţiere a unui anumit gen de activitate. Licenţa se prezentă organului vamal numai pentru mărfuri, exportul cărora este supus licenţierii în conformitate cu Legea nr. 451– XV din 30.07.2001 privind licenţierea unor genuri de activitate. Actualmente pentru exportul produselor agricole nu se solicită licenţă. Însă din 01.01.2015 se licenţiază transportul auto internaţional de mărfuri. Astfel, exportatorii ar trebui să fie atenţi la încheierea contractelor de transport cu transportatorii autohtoni în vederea asigurării deplasării mărfurilor. Numărul actelor permisive poate fi mai mare sau mai mic, fiind corelat la caracteristicile produsului și cerințele destinatarului.

D. Procedurile vamale la desfăşurarea exportului

Operațiunile de vămuire – acțiuni legate nemijlocit de procedeele de plasare a mărfurilor într-un anumit regim vamal și încheierea acestuia.

În conformitate cu Codul Vamal al Republicii Moldova, mărfurile exportate şi mijloacele de transport se declară în mod obligatoriu organului vamal. Declaraţia vamală este actul unilateral prin care o persoană manifestă, în formele şi modalităţile prevăzute de legislaţia vamală, voinţa de a plasa mărfurile sub o anumită destinaţie vamală.

Operațiunile de vămuire presupun și **perfectarea declarației vamale.**

Declaraţia vamală se depune la organele vamale fiind însoţită de acte care confirmă datele înscrise în declaraţie, dar minimum de următoarele 3 acte obligatorii:

1. factura;
2. documentele de transport;
3. actele permisive, necesare pentru acordarea liberului de vamă.

!!! Agenţii economici autorizaţi (care deţin certificatul AEO) pot beneficia de mai multe facilităţi la export, inclusiv de procedura de vămuire la domiciliu, şi trecerea frontierei în regim prioritar.

Contractarea declarantului (brokerului vamal).

Activitatea brokerului vamal este reglementată de Codul Vamal şi Regulamentul cu privire la activitatea brokerului vamal şi a specialistului în domeniul vămuirii, aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 1290 din 09.12.2005 (Monitorul Oficial Nr. 8-10 din 15.01.2008). În conformitate cu Codul Vamal, Brokerul vamal este persoana juridică, înregistrată în conformitate cu legislaţia, care deţine autorizaţie pentru activitate de broker vamal, eliberată de Serviciul Vamal, şi care, în numele şi pentru terţe persoane, declară mărfurile, le prezintă pentru vămuire, efectuează şi alte operaţiuni vamale.

Brokerul vamal este în drept să efectueze, în numele şi pentru terţe persoane, orice operaţiuni de mediere în domeniul vamal. Serviciul Vamal ţine Registrul de stat al brokerilor vamali şi asigură publicarea lui periodică.

Depozitarea provizorie a mărfurilor şi mijloacelor de transport

Depozitarea provizorie a mărfurilor pentru export şi a mijloacelor de transport se poate face atunci când vămuirea durează mai mult de o zi şi este necesară asigurarea integrităţii acestora.

Depozitul provizoriu este înfiinţat de organul vamal, structurile subordonate Serviciului Vamal sau de brokerul vamal. Plasarea mărfurilor în depozitul provizoriu se efectuează în baza declaraţiei sumare. Se întocmeşte în limba de stat. Autenticitatea declaraţiei este conferită de semnătura şi ştampila declarantului sau a brokerului vamal. Declaraţia sumară se întocmeşte într-un singur exemplar şi se depune numai la organul vamal unde, conform reglementărilor vamale, va avea loc operaţiunea de vămuire a mărfurilor.

Brokerul vamal sau declarantul este **obligat să depună declaraţia sumară** în modul şi condiţiile stabilite, pentru a asigura acceptarea acesteia în aceeaşi zi de către organele vamale. Mărfurile se pot afla în depozitul provizoriu cel mult **20 de zile**, însă la solicitarea declarantului sau brokerului vamal organul vamal poate prelungi acest termen cu cel mult **60 zile**. Mărfurile aflate în depozitul provizoriu pot fi controlate de organul vamal. De asemenea, cu permisiunea organului vamal, pot fi prelevate probe şi mostre de mărfuri.

Plasarea mărfii şi mijloacelor de transport sub supraveghere vamală

Supraveghere vamală reprezintă orice acţiune a organului vamal pentru asigurarea respectării reglementărilor vamale. Mărfurile şi mijloacele de transport se află sub supraveghere vamală de la începutul şi până la sfârşitul controlului vamal, în conformitate cu prevederile regimului vamal.

Colaboratorii vamali vor purcede la acţiuni de efectuare a vămuirii numai după plasarea mărfii şi a mijloacelor de transport sub supraveghere vamală, care începe odată cu depunerea de către exportator sau reprezentantul acestuia a pachetului de documente necesar.

➢ ***Plasarea mărfii şi a mijloacelor de transport sub regim vamal de export.***

➢ ***Achitarea drepturilor de export.***

➢ ***Prezentarea pachetului de documente necesar.*** Procedura de vămuire se începe cu prezentarea de către exportator sau reprezentantul legal al acestuia către colaboratorul vamal a următorului set de documente:

- **Declaraţia vamală;**
- **Certificatul igienic;**
- **Scrisoarea de trăsură (CMR);**
- **Factura comercială (Invoice);**
- **Certificatul de origine;**
- **Certificatul de conformitate;**
- **Contractul de export-import;**
- **Permisul fitosanitar;**
- **Paşaportul tehnic;**
- **Permisul de conducere al şoferului.**

Liberul de vamă la export se acordă cu condiţia ca mărfurile în cauză să fie scoase de pe teritoriul vamal în aceeaşi stare în care acestea se aflau la data înregistrării declaraţiei vamale de export, cu excepţia pierderilor naturale aferente transportării şi păstrării în condiţii bune (Codul Vamal, art.40).

Completarea declaraţiei vamale

Declaraţia vamală este completată în conformitate cu Normele tehnice privind imprimarea, utilizarea şi completarea declaraţiei vamale în detaliu, aprobate prin ordinul Serviciului Vamal al Republicii Moldova Nr. 346-0 din 24.12.2009.

Controlul vamal este efectuat de colaboratorul vamal şi constă în:

a) verificarea documentelor şi informaţiilor prezentate în scopuri vamale;

b) controlul vamal (controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport, controlul corporal ca o formă excepţională de control vamal);

c) evidenţa mărfurilor şi mijloacelor de transport;
d) interogarea verbală a persoanelor fizice şi a persoanelor cu funcţii de răspundere;
e) verificarea sistemului de evidenţă şi a dărilor de seamă;
f) controlul depozitelor provizorii, antrepozitelor vamale, altor teritorii şi spaţii unde se pot afla mărfuri şi mijloace de transport supuse controlului vamal sau unde se pot desfăşura activităţi supuse supravegherii vamale;
g) efectuarea altor operaţiuni prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

Definitivarea vămuirii

În conformitate cu art. 199 al Codului Vamal, verificarea declaraţiei vamale, a documentelor, controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport le efectuează organul vamal în cel mult 10 zile din momentul primirii declaraţiei, a documentelor şi informaţiilor necesare controlului vamal, iar verificările privind mărfurile la care se aplică vămuirea simplificată (cum ar fi produsele uşor alterabile) - în cel mult 3 zile. În cazul în care se cere prezentarea mărfurilor şi mijloacelor de transport, termenul de verificare curge din momentul prezentării.

- ***Însemnări vamale în documente.***
- ***Sigilarea transportului.***
- ***Punerea în circulație a transportului încărcat.***

Operaţiuni post-vamale la desfăşurarea exportului de produse agricole:

1. Monitorizarea transportării. Este importantă din punct de vedere a riscului nelivrării, deteriorării sau a pierderii iremediabile a mărfurilor. Asigurarea riscurilor este un element facultativ și ține de voința persoanei care le suportă.

2. Confirmarea livrării – este un element important al executării contractului de transport care atestă trecerea riscurilor de la o persoană la alta, iarăși în dependență de condiția de livrare aleasă.

3. Recepționarea mărfii – reprezintă actul juridic de acceptare a mărfii drept corespunzătoare condițiilor contractuale și se face, de regulă, prin aplicarea ștampilei destinatarului pe exemplarul corespunzător al fișei CMR și/sau prin alte mijloace convenite.

4. Achitarea - recepționarea mijloacelor financiare pentru marfa livrată în cazul când s-a convenit contractual astfel. Perfectarea corespunzătoare a actelor bancare în vederea obținerii rambursării eventuale a TVA sau raportării repatrierii mijloacelor financiare.

Evaluarea tranzacției - constituie o analiză de sinteză a acțiunilor întreprinse și a costurilor (estimate și a celor reale) în vederea efectuării unui export și efectul financiar de pe urma acestuia.

!!!! Fructele şi legumele exportate în UE trebuie să îndeplinească cerințele următoarelor acte normative europene:

1. Regulamentul (CE) NR. 396/2005 AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI din 23 februarie 2005 privind conținuturile maxime aplicabile reziduurilor de pesticide din sau de pe produse alimentare și hrana de origine vegetală și animală pentru animale și de modificare a Directivei 91/414/CEE;
2. Regulamentul (CE) NR. 1881/2006 AL COMISIEI din 19 decembrie 2006 de stabilire a nivelurilor maxime pentru anumiți contaminanți din produsele alimentare;
3. Regulamentul (CE) NR. 333/2007 AL COMISIEI din 28 martie 2007 de stabilire a metodelor de prelevare a probelor și de analiză pentru controlul oficial al nivelurilor de plumb, cadmiu, mercur, staniu anorganic, 3-MCPD și benzo(a)piren din produsele alimentare;
4. Regulamentul de punere în aplicare (UE) NR. 543/2011 AL COMISIEI din 7 iunie 2011 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului (CE) nr. 1234/2007 al Consiliului în ceea ce privește sectorul fructelor și legumelor și sectorul fructelor și legumelor prelucrat.

Politica Agrară a Uniunii Europene,
Dragoș CIMPOIEȘ, dr. hab.

3.1 Introducere

Securitatea alimentară din toate timpurile a fost și rămâne a fi problema de bază a societății. De aceea, cu dorința de a asigura populația cu hrană de calitate în cantități suficiente, cele șase state fondatoare ale Uniunii Europene au convenit crearea unei piețe comune pentru produsele agricole, cu condiția promovării unei politici agricole comunitare.

În momentul semnării Tratatului de la Roma fermierii constituiau circa 25 la sută din populația activă, iar statele europene, deși susținute masiv prin planul Marshall, încă nu reușesc să depășească dezechilibrele provocate de război și declinul economic cauzat de acesta.

Chiar și cele mai moderne agriculturi europene din acea vreme erau slab mecanizate, foloseau puține îngrășăminte, iar produsele fitosanitare aproape că nici nu existau. Exploatațiile mici familiale, în mare parte de subzistență, nu erau în stare să facă față concurenței externe, fiind departe de a oferi necesarul de produse alimentare.

În asemenea condiții, deloc îmbucurătoare pentru viitorul comun european, statele membre ale UE și-au dorit să aibă la baza dezvoltării agriculturii comunitare o politică agrară unică, având ca obiective **economice –** alocarea optimă a resurselor, promovarea progresului tehnic și creșterea volumului de producție. Printre obiectivele **sociale** ale acestei politici figura asigurarea unui nivel de viață echitabil pentru fermieri și familiile acestora, dar și asigurarea unor prețuri rezonabile pentru consumatori. Totuși, obiectivul major în perioada postbelică a fost cel **politic** – garantarea securității alimentare.

Lansată în 1962, Politica Agricolă Comună (PAC) în calitate de parteneriat între agricultură și societate și între Uniunea Europeană și fermierii săi, urmărește:

- sprijinirea fermierilor și îmbunătățirea productivității agricole, asigurând o ofertă stabilă de alimente accesibile;
- protejarea fermierilor din Uniunea Europeană în vederea asigurării unui trai decent;
- combaterea schimbărilor climatice și gestiunea durabilă a resurselor naturale;
- menținerea zonelor și peisajelor rurale din spațiul UE;
- dezvoltarea economiei rurale prin deschiderea mai multor locuri de muncă în agricultură, industria alimentară și sectoarele conexe.

PAC este o politică în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale, comună pentru toate statele membre ale UE, fiind gestionată și finanțată la nivel european din resursele bugetului comunitar.

3.2 Beneficiile PAC

Incertitudinile comerciale și impactul agriculturii asupra mediului justifică rolul semnificativ pe care sectorul public îl are pentru fermierii europeni. PAC acționează sub formă de:

- **sprijin pentru venit** - prin plăți directe asigură stabilitatea veniturilor și remunerează fermierii pentru agricultura ecologică și livrarea de bunuri publice care nu sunt plătite în mod normal de către piețe, precum îngrijirea spațiului rural;

- **măsuri de piață** – intervenția pe piață în cazul apariției unor dereglări, cum ar fi scăderea prețului la un anumit produs ca urmare a ofertei mari sau scăderea cererii din cauza apariției unei alerte sanitare;
- **măsuri de dezvoltare rurală** pentru a soluționa problemele specifice cu care se confruntă localitățile rurale prin intermediul unor programe naționale și regionale.

PAC definește condițiile care vor permite fermierilor și și îndeplinească funcțiile în societate în următoarele moduri:

➢ **Producerea produselor agroalimentare**

În UE există în jur de 10 milioane de exploatații agricole în care activează în mod regulat circa 22 de milioane de persoane. Acestea oferă o varietate impresionantă de produse accesibile, sigure și de bună calitate[33].

Majoritatea statelor membre ale UE sunt cunoscute în întreaga lume pentru tradițiile lor alimentare și culinare, făcând ca Uniunea Europeană să devină unul dintre principalii producători și exportatori de produse agroalimentare din lume. Datorită potențialului mare agricol de care dispune, UE este sortită să joace un rol cheie în asigurarea securității alimentare la nivel mondial.

➢ **Dezvoltarea comunității rurale**

Spațiul rural și resursele sale naturale prețioase oferă multe locuri de muncă legate de agricultură. Producătorii agricoli au nevoie de utilaje, clădiri, combustibil, îngrășăminte și îngrijire medicală pentru animalele.

Pe lângă agricultori, alți agenți economici sunt antrenați în pregătirea, prelucrarea și ambalarea produselor, dar și depozitarea, transportul și vânzarea cu amănuntul. Aceasta explică faptul că **sectorul agricol și alimentar oferă per ansamblu circa 40 de milioane de locuri de muncă** din cele cca 228 de milioane existente în spațiul Uniunii Europene[34].

Pentru a rămâne competitivi, producătorii agricoli au nevoie de acces la cele mai recente informații din domeniul agriculturii, despre metodele de cultivare și de creștere, dar și despre evoluțiile pieței. În perioada 2014-20, prin intermediul PAC s-au implementat tehnologii de mare viteză, servicii de internet îmbunătățite și infrastructură de calitate la circa 18 milioane de cetățeni din spațiul rural sau 6,4 la sută din populația rurală a Uniunii Europene[35].

➢ **Agricultură durabilă din punct de vedere ecologic**

Producătorii agricoli sunt puși în situația de a produce alimente fără a aduce prejudicii mediului înconjurător, lucru deloc ușor de realizat fără a le afecta competitivitatea. PAC are menirea să aducă la un numitor comun aceste divergențe, reieșind din considerentele că utilizarea cu grijă resurselor naturale este esențială pentru producția de alimente și pentru calitatea vieții.

3.3 Finanțarea PAC

Nivelul de sprijin pentru fermierii UE din bugetul general al UE reflectă numeroasele variabile implicate în asigurarea accesului continuu la produse alimentare de înaltă calitate, care include funcții precum sprijinul pentru venit acordat fermierilor, acțiuni privind combaterea schimbărilor climatice și măsurile de menținere a comunităților rurale dinamice.

[33] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/income-support-explained_en

[34] https://www.statista.com/topics/4095/employment-in-europe/

[35] Eurostat regional yearbook 2017: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8222062/KS-HA-17-001-EN-N.pdf/eaebe7fa-0c80-45af-ab41-0f806c433763

PAC este finanțată prin două fonduri ca parte a bugetului UE:

- **fondul european de garantare agricolă (FEGA)** - oferă sprijin direct și finanțează măsuri de piață. De asemenea, finanțează măsurile de informare referitoare la PAC;
- **fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR)** - finanțează dezvoltarea rurală.

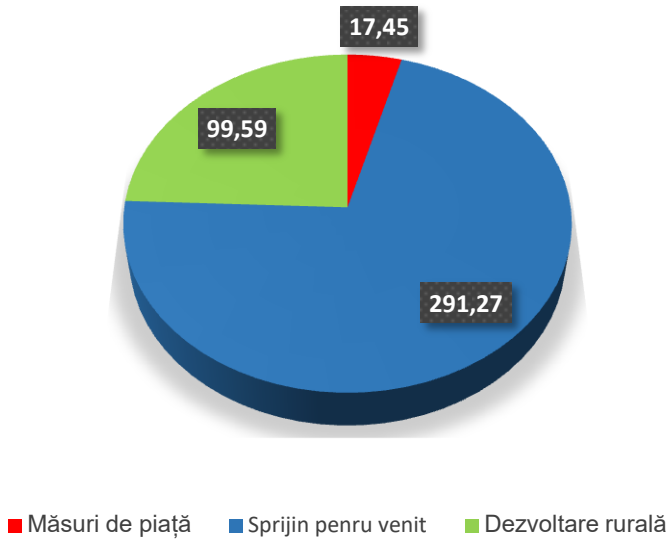

Figura 1: Bugetul UE destinat PAC pentru anii 2014-2020, mld. Euro[36]

Alocările financiare pentru agricultură și dezvoltare rurală sunt incluse la a doua rubrică a cadrului financiar multianual (CFM) 2014-20, care acoperă domeniile creșterii durabile și a resurselor naturale. Plățile sunt gestionate la nivel național de fiecare țară a Uniunii Europene.

3.4 Măsurile de sprijin

Sprijinul pentru venit

Uniunea Europeană acordă fermierilor sprijin pentru venit sau „plăți directe" pentru:

- a face agricultura mai rentabilă, iar fermierii mai competitivi față de concurenții săi din alte regiuni ale lumii;
- a garanta securitatea alimentară în statele membre;
- a produce alimente sigure, sănătoase și la prețuri accesibile;
- a recompensa fermierii pentru serviciile, pe care piața nu le plătește, cum ar fi îngrijirea zonelor rurale și protecția mediului.

Producătorii agricoli primesc sprijin pentru venit în funcție de dimensiunea exploatației agricole, în hectare. Statele membre ale UE oferă o schemă de plată de bază, o schemă de plată pentru metodele agricole durabile („înverzire") și o schemă de plată pentru tinerii fermieri. Dat fiind că este obligatoriu ca țările să furnizeze plățile sus-menționate, acestea sunt adesea numite plăți obligatorii.

În plus, țările UE pot alege să ofere și alte plăți care să se concentrează pe anumite sectoare sau tipuri de activități agricole. Există scheme specifice concepute pentru a ajuta fermele mici și mijlocii, tinerii fermieri, fermierii care își desfășoară activitatea în zonele cu constrângeri naturale și / sau sectoare care se confruntă cu dificultăți.

[36] Fact sheets on the European Union: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/106/financing-of-the-cap

Pentru a beneficia de sprijin pentru venit, agricultorii trebuie să respecte mai multe condiții de eligibilitate. Ca regulă generală, fermierii trebuie[37]:

- să aibă exploatația agricolă în UE;
- să îndeplinească cerințele minime pentru a primi sprijin pentru venit. Sprijinul pentru venit nu se acordă pentru sume mai mici de 100 EUR-500 EUR (în funcție de țara UE) și/sau pentru suprafețe eligibile mai mici de 0,3-5 ha;
- să desfășoare o activitate agricolă (producție, cultivarea plantelor, creșterea animalelor etc. sau menținerea terenurilor în bune condiții agricole) pe o suprafață agricolă (care cuprinde terenuri arabile, culturi permanente și pajiști permanente) care se află la dispoziția lor;
- în unele cazuri, să fie „fermieri activi";
- în țările din Uniunea Europeană care aplică plățile de bază printr-o schemă de drepturi la plată, fermierii au nevoie de drepturi la plată pentru a accesa plățile decuplate de sprijinire a veniturilor.

Sprijinul pentru venit ajută aproape 6,3 milioane de exploatații agricole din spațiul UE și reprezintă, de regulă, o parte importantă a veniturilor agricole. În medie, în ultimii 10 ani, sprijinul pentru venit a reprezentat aproape jumătate din venitul fermierilor. În 2018, bugetul UE a furnizat sprijin pentru venit în valoare de 41,74 miliarde EUR. Suma a fost preluată din bugetul destinat politicii agricole comune[38].

Măsurile de piață

În vederea stabilizării piețelor agricole, stimulării cererii și ajutorării anumitor sectoare agricole pentru o adaptare mai bună la schimbările pieței, PAC prevede luarea măsurilor de piață.

Intervenția publică. Pentru a preveni micșorarea excesivă a prețurilor, guvernele statelor membre ale UE prin intermediul agențiilor de resort cumpără și depozitează produse, urmând să le scoată pe piață mai târziu. Beneficiază de astfel de măsuri produse precum: grâu, orz, porumb, orez, carne de vită și mânzat, unt, lapte praf degresat.

Depozitarea produselor de către sectorul privat. Pentru a preveni apariția unui exces de produse pe piață, UE ajută operatorii din sectorul privat să suporte costurile de depozitare a produselor lor pe o durată determinată. Astfel, unitățile agricole primesc ajutor pentru depozitarea următoarelor produse: zahăr alb, ulei de măsline, carne de vită, unt, brânză și lapte praf degresat, carne de porc, carne de oaie și de capră și fibre de in.

Măsurile excepționale se utilizează în cazul apariției unei crize sau amenințări de criză, precum:

- perioade de dezechilibre grave pe piețe;
- pierderea încrederii consumatorilor ca urmare a unor riscuri pentru sănătatea publică, a animalelor sau a plantelor;
- probleme specifice.

În astfel de cazuri este intervenția promptă a statului pentru a preveni o scădere bruscă a prețurilor și/sau pentru a atenua consecințele acesteia.

Schemele sectoriale de ajutor vizează soluționarea unor aspecte punctuale de pe anumite piețe agricole din UE. Ele urmăresc să amelioreze capacitatea sectoarelor agricole din UE de a se adapta la condițiile pieței și de a-și spori competitivitatea și sustenabilitatea. Sectorul fructelor și legumelor se bazează în special pe organizațiile de producători. În alte sectoare, poate fi vorba

[37] Regulamentul nr. 1306/2013 al Parlamentului European și al Consiliului privind finanțarea, gestionarea și monitorizarea politicii agricole comune https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/ALL/?uri=CELEX:32013R1306

[38] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/income-support-explained_en

despre măsuri specifice de prevenire a situațiilor de criză și de gestionare a riscurilor. Acestea pot îndeplini rolul de intervenție pe piață. În prezent, aceste scheme acoperă sectoarele de fructe și legume, vin, ulei de măsline, apicultură și hamei[39].

Sprijin pentru dezvoltarea rurală

Măsurile de dezvoltare rurală consolidează măsurile de piață și sprijinul pentru venit al PAC cu strategii și finanțare pentru consolidarea sectoarelor agroalimentare și forestiere ale UE, sustenabilitatea mediului și bunăstarea zonelor rurale, în general.

Cele trei obiective de dezvoltare rurală pe termen lung pentru perioada anilor 2014-20 includ:

- sporirea competitivității agriculturii;
- asigurarea gestionării durabile a resurselor naturale și a acțiunilor climatice;
- realizarea unei dezvoltări teritoriale echilibrate a economiilor și comunităților rurale, inclusiv crearea și menținerea locurilor de muncă[40].

Fondul agricol european pentru dezvoltare rurală (FEADR) este instrumentul de finanțare a PAC care sprijină strategiile și proiectele de dezvoltare rurală. Bugetul FEADR pentru perioada 2014-20 se ridică la aproximativ 100 de miliarde de euro. Bugetul urmează a fi cheltuit prin implementarea programelor de dezvoltare rurală care se derulează până la sfârșitul anului 2023 și este distribuit pentru șase priorități:

- favorizarea transferului de cunoștințe și inovarea în agricultură, silvicultură și zonele rurale;
- sporirea viabilității și competitivității tuturor tipurilor de agricultură și promovarea tehnologiilor inovatoare a fermelor și gestionarea durabilă a pădurilor;
- promovarea organizării lanțului alimentar, a bunăstării animalelor și a gestionării riscurilor în agricultură;
- promovarea eficienței resurselor și sprijinirea schimbării către o economie cu emisii reduse de carbon și cu rezistență la climă în sectoarele agriculturii, alimentației și silviculturii;
- restaurarea, conservarea și îmbunătățirea ecosistemelor legate de agricultură și silvicultură;
- promovarea incluziunii sociale, reducerii sărăciei și dezvoltării economice în zonele rurale.

Programele de dezvoltare rurală

Pentru a aborda aceste priorități, țările UE implementează programe de dezvoltare rurală (PDR) adaptate pentru a se potrivi propriilor provocări și capacități unice.

Aceste programe sunt pregătite la nivel național sau regional și trebuie să acționeze pentru cel puțin patru dintre cele șase priorități ale FEADR. Țările, de sinestătător, trebuie să stabilească obiective în funcție de anumite domenii de concentrare, identificând măsurile pe care le vor utiliza și finanțarea de care vor avea nevoie pentru a atinge aceste obiective. Astfel, în timp ce Comisia Europeană aprobă și monitorizează PDR, deciziile privind selectarea proiectelor și acordarea plăților sunt gestionate la nivel național sau regional.

Cel puțin 30% din finanțarea pentru fiecare PDR trebuie să fie dedicată măsurilor relevante pentru mediu și schimbările climatice, o mare parte din acestea fiind canalizate prin subvenții și plăți anuale către fermierii care apelează la practici mai ecologice[41].

[39] Gherciu et al. (2013): Politici agrare și rurale: standarde de dezvoltare. Experiențe europene pentru Republica Moldova. On line: https://www.soros.md/files/publications/documents/Politici%20agricole%20si%20rurale%20redactat.pdf

[40] Comisia Europeană: Glosar. On-line: https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/policy/what/glossary/e/european-agricultural-fund-for-rural-development

[41] Comisia Europeană: Sprijin pentru dezvoltarea rurală. On-line: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_ro

Cel puțin 5% din finanțarea PDR trebuie să fie direcționată acțiunilor bazate pe metoda LEADER, care este o abordare „de jos în sus", reunind fermieri, întreprinderi rurale, organizații locale, autorități publice și persoane din diferite sectoare pentru a forma grupuri de acțiune locală (GAL). GAL-urile își pregătesc propriile strategii de dezvoltare locală, pe baza cărora își gestionează propriile bugete.

Programele de dezvoltare rurală pot sprijini și satele inteligente. Această inițiativă își propune să ofere suport pentru a încuraja, permite și ajuta la creșterea inovării în zonele rurale din Europa, abordând provocările comune cu care se confruntă cetățenii care trăiesc în spațiul rural.

Mai mult, prin instrumente financiare, FEADR acționează ca o sursă pentru împrumuturi, microcredite, garanții și acțiuni, disponibile destinatarilor din agricultură, silvicultură și zonele rurale care întreprind proiecte viabile financiar care susțin prioritățile FEADR.

Rețeaua Europeană pentru Dezvoltarea Rurală (ENRD)

ENRD acționează ca un hub de informații despre modul în care politica, programele, proiectele și alte inițiative de dezvoltare rurală funcționează în practică și cum pot fi îmbunătățite pentru a obține rezultate mai bune.

ENRD sprijină implementarea eficientă a programelor de dezvoltare rurală ale țărilor UE prin generarea și schimbul de cunoștințe, precum și prin facilitarea schimbului de informații și a cooperării în întreaga Europă rurală[42].

Aceste activități sunt facilitate de două unități de sprijin: punctul de contact ENRD și asistența europeană de evaluare pentru dezvoltarea rurală.

3.5 Programul ENPARD în Republica Moldova

Principalul instrument de susținere al dezvoltării agricole și rurale în Republica Moldova din partea Uniunii Europene este Programul European de Vecinătate pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală (ENPARD).

Programul ENPARD a fost lansat în Republica Moldova în anul 2016, având ca obiectiv principal acordarea sprijinului Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală (SNDAR). Programul acordă asistență guvernului și ONG-urilor care activează direct cu comunitățile în teren.

Prin intermediul programului ENPARD Uniunea Europeană își propune să atingă trei scopuri:

- Consolidarea capacităților și sprijinirea instituțiilor guvernamentale în procesul de reformare a sectorului de dezvoltare a agriculturii și mediului rural;
- Majorarea ratei de ocupare a forței de muncă și îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației rurale prin consolidarea competențelor de cooperare ale agricultorilor și prin îmbunătățirea accesului la resurse;
- Promovarea oportunităților social-economice diversificate în zonele rurale, în special pentru femei și tineri, ținând cont de mediul înconjurător și patrimoniul cultural.

Bugetul total pentru implementarea programului ENPARD în Republica Moldova pentru perioada anilor 2016-2018 a constituit 64 milioane euro[43].

Sprijinul bugetar prin programul ENPARD

Sprijinul bugetar este principala formă de asistență acordată de către Uniunea Europeană (UE) regiunii Parteneriatului Estic[44] și reprezintă un instrument-cheie al programului ENPARD pentru Republica Moldova. Aceasta înseamnă că bugetul de stat al Republicii Moldova primește

[42] European Network for Rural Development. On-line: https://enrd.ec.europa.eu/about_en

[43] Proiect de Asistență Tehnică pentru Programul de Suport Bugetar ENPARD acordat Republicii Moldova. On-line: https://www.enpardmoldova.md/ro/programul-enpard/sprijin-bugetar-prin-enpard

[44] Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina

plăți din partea UE cu condiția îndeplinirii unor cerințe specifice și atingerii unor indicatori de progres în performanță în domeniul dezvoltării agriculturii și mediului rural.

Contractul de Reformă Sectorială prin Sprijin Bugetar (CRS SB) între UE și Republica Moldova reglementează detaliat condițiile, indicatorii și procedurile de alocare a fondurilor către Republica Moldova.

Plățile de sprijin bugetar completează în totalitate Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR), care este fondul principal de subvenționare și susținere a producătorilor agricoli.

Fondul de sprijin bugetar al programului ENPARD, în valoare totală de 53 milioane euro, a fost alocate în 3 tranșe anuale în felul următor:

- în anul 2016 – 17 milioane euro;
- în anul 2017 – până la 17 milioane euro;
- în anul 2018 – până la 19 milioane euro[45].

Rezultatele urmărite ale sprijinului bugetar sunt:

- Consolidarea capacităților organelor de implementare ale politicii de dezvoltare a agriculturii și mediului rural prin îmbunătățirea cadrului legal și de reglementare și alte măsuri;
- Îmbunătățirea competitivității sectorului agroalimentar prin restructurarea și modernizarea acestuia;
- Asigurarea gestionării durabile a resurselor naturale;
- Îmbunătățirea condițiilor de trai și de muncă în zonele rurale prin creșterea ratei de ocupare a forței de muncă și a surselor de venit pentru zonele rurale.

Toate măsurile și rezultatele așteptate ale programului ENPARD sunt absolut conforme cu SNDAR și complementare acesteia.

Sprijinul complementar prin programul ENPARD

Așa-numitul „sprijin complementar" oferit de programul ENPARD este destinat, în principal, consolidării capacităților, consolidării instituționale, dezvoltării comunității și implicării societății civile în dialogul politic. Sprijinul complementar este oferit în cadrul CRD SB de către cinci proiecte, acestea fiind finanțate de UE în valoare totală de 11 milioane euro.

În cadrul sprijinului complementar sunt implementate următoarele cinci proiecte:

- ***Proiectul AT ENPARD pentru MADRM*** - obiectivul principal al Proiectului de Asistență Tehnică este sprijinirea Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului în procesul de implementare a Contractului de Reformă Sectorială prin Sprijin Bugetar (CRS SB).;
- ***Proiectul Twinning pentru AIPA*** - obiectivul principal este consolidarea capacității instituționale a Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) de a administra măsurile de sprijin pentru agricultură și dezvoltare rurală (ADR) în conformitate cu normele și standardele UE.

  Obiectivele specifice ale Proiectului Twinning sunt următoarele:
  - Elaborarea unei structuri organizatorice și a bazei legale pentru AIPA în conformitate cu cerințele UE;
  - Pregătirea unei documentații cuprinzătoare care să acopere toate funcțiile AIPA;
  - Consolidarea capacității instituționale a AIPA.

Valoarea totală a bugetului pentru implementarea Proiectului Twinning în Republica Moldova pentru perioada 2016-2018 a constituit 1,2 milioane euro[46].

[45] Raportul privind implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2014-2020. MADRM. On-line: http://madrm.gov.md/sites/default/files/Raport%20SNDAR%202017.pdf

[46] Raport analitic privind gestionarea mijloacelor financiare alocate FNDAMR 2019. AIPA. Chișinău 2020. Online: http://aipa.gov.md/sites/default/files/Raport_gestionare_FNDAMR_2019_preliminar.pdf

- ***Proiectul „Sprijin pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală" (SADR)*** - își propune să stimuleze colaborarea între autoritățile centrale și locale, precum și între organizațiile regionale din UTA Găgăuzia și raionul Taraclia, pentru a stimula dezvoltarea socio-economică a regiunii și a Republicii Moldova în ansamblu. Programul a contribuit la dezvoltarea sectorului agroalimentar, promovarea antreprenorialului local, crearea locurilor de muncă și creșterea veniturilor populației din UTA Găgăuzia și raionul Taraclia. Bugetul total pentru SADR în Republica Moldova pentru perioada 2016-2018 a fost de 6,5 milioane euro[47].
- ***Proiectul "Facilitarea implicării active a actorilor societății civile în dialogul privind politica agro-rurală"*** - realizat de către Federația Națională a Producătorilor Agricoli din Moldova AGROinform, având obiectivul principal de a spori rolul societății civile în îmbunătățirea politicilor agricole și rurale. Proiectul și-a propus, în special, să creeze parteneriate durabile între organizațiile societății civile naționale și regionale (OSC-uri), să sporească numărul și să îmbunătățească calitatea participării organizațiilor în procesul de monitorizare și implementare a SNDAR. Un alt obiectiv important este încurajarea femeilor întreprinzătoare din zonele rurale și a organizațiilor unde activează femei în sectorul agricol să joace un rol mai activ în dialogul politicilor agricole și rurale. Valoarea totală a bugetului proiectului în Republica Moldova pentru perioada 2017-2019 a constituit 0,36 milioane euro[48].

[47] Susținerea agriculturii și dezvoltării rurale în UTA Gagauzia și raionul Taraclia. On-line: https://www.eu4moldova.md/ro/content/sus%C5%A3inerea-agriculturii-%C5%9Fi-dezvolt%C4%83rii-rurale-%C3%AEn-uta-g%C4%83g%C4%83uzia-%C5%9Fi-raionul-taraclia-sard

[48] **Facilitarea implicării active a actorilor societății civile în dialogul privind politica agro-rurală** https://www.eu4moldova.md/ro/content/facilitarea-implic%C4%83rii-active-societ%C4%83%C8%9Bii-civile-%C3%AEn-dialogul-de-politici-agro-rurale

Naționalizarea Obiectivelor Dezvoltării Durabile în contextul Republicii Moldova

Natalia ZAMFIR, dr. hab., prof.

4.1 Introducere

Pe data de 25 Septembrie 2015 liderii mondiali au adoptat în cadrul celei de a 70-a sesiuni a Adunării Generale a ONU un nou cadru global de dezvoltare durabilă: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă (denumită în continuare „Agenda 2030") având ca element central obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD).[49] Acest document își propune, prin 17 obiective general aplicabile și interconectate și 169 de ținte aferente acestora, un viitor mai bun, nu doar pentru noi, dar și pentru copiii noștri.

Agenda 2030 este un plan de acțiune pentru oameni, planetă și prosperitate, prin care se urmărește consolidarea unui climat de siguranță și libertate, în care „nimeni nu va fi lăsat în urmă".

Agenda 2030 reprezintă un angajament ambițios pentru Republica Moldova în abordarea celor mai presante provocări cu care se confruntă lumea astăzi.

Republica Moldova, în calitate de stat membru al Organizației Națiunilor Unite (ONU) și semnând Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană ratificat prin Legea nr. 112 din 2 iulie 2014 și-a exprimat adeziunea la cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Agendei 2030, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU A/RES/70/1, cât și la documentul politic Concluziile Consiliului UE, adoptat în data de 20 iunie 2017, „Un viitor durabil al Europei: răspunsul UE la Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă"

Agenda 2030 înglobează într-un mod echilibrat cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile - economică, socială și de mediu cu o aplicabilitate universală pentru toate statele, indiferent de nivelul de dezvoltare și prioritățile acestora.

Agenda 2030 necesită a fi adaptată la prioritățile și contextul specific al fiecărei țări *(naționalizată)* pentru a fi eficientă, însă principiul „nimeni să nu fie lăsat în urmă" se aplică și pe plan extern.

Dezvoltarea durabilă este o parte esențială a Programului de Guvernare al cărui scop principal este de a asigura o dezvoltare durabilă pentru Republica Moldova. Pentru a ajusta cadrul național de planificare strategică, în primul rând era necesară revizuirea strategiei naționale de dezvoltare existentă, care este un document de planificare pe termen lung și din care derivă toate strategiile sectoriale ale economiei țării.

Proiectul de Hotărâre a Guvernului „Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea ***Strategiei Naționale de Dezvoltare "Moldova 2030"***[50] (denumită în continuare SND „Moldova 2030") oferă o nouă abordare de dezvoltare axîndu-se pe promovarea drepturilor omului sub toate aspectele. Prin urmare, interesele oamenilor sunt plasate în centrul procesului de dezvoltare, care ar putea fi realizate într-un mod durabil doar prin responsabilizarea oamenilor de a participa, de a contribui și de a beneficia de pe urma dezvoltării economice, culturale, sociale și politice în baza unei poziții comune în care toate drepturile și libertățile omului sunt respectate.

[49] Rezoluția ONU A/RES/70/1.

[50] Proiectul Hotărârii Guvernului „Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare "Moldova 2030"https://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=5805

Strategia Națională de Dezvoltare ”Moldova 2030”, fiind un document de referință pentru strategiile sectoriale și intervențiile de politici ulterioare, urmărește asumarea unei responsabilități sporite pentru ameliorarea sărăciei, combaterea inegalităților, injustiției sociale, stoparea degradării mediului ambiant și consumului necontrolat al resurselor naturale, având în vedere și necesitățile generațiilor viitoare, așa cum este asumat prin Agenda 2030.

În particular, **obiectivele strategice** ale SND „Moldova 2030” reflectă cele zece dimensiuni utilizate pentru măsurarea fenomenului calității vieții la nivelul Uniunii Europene, pe care au fost pliate corespunzător obiectivele și țintele de dezvoltare durabilă. Prin urmare, SND „Moldova 2030” include patru piloni ai dezvoltării durabile, cu obiectivele corespunzătoare pe termen lung, după cum urmează:

I. Economia durabilă și inclusivă:

Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice;

Creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condiții de locuit;

Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale;

II. Capital uman și social robust:

Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții;

Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală;

Un sistem de protecție socială solid și incluziv;

Asigurarea unui echilibru între muncă și familie;

III.Instituții oneste și eficiente:

Asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii;

Promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive;

IV.Mediul ambiant sănătos:

Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur.

4.2 Dezvoltarea durabilă și economia verde

Economia durabilă și inclusivă:

ODD 8: Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți

ODD 9: Construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației

ODD 11: Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile

ODD 12: Asigurarea unor tipare de consum și producție durabile

Strategia Națională de Dezvoltare ”Moldova 2030” proclamă principiul economiei verzi, care va asigura dezvoltarea economiei Republicii Moldova și va contribui la îmbunătățirea vieții populației, la creșterea competitivității la nivel regional și internațional, iar pe termen lung ar putea evita costurile economice imense din cauza degradării mediului.

Cu scopul de amplificarea dezvoltării economiei verzi în Republica Moldova, Guvernul a aprobat **Programul privind promovarea economiei verzi în Republica Moldova pentru anii 2018-2020 şi Planul de implementare a acestuia** prin Hotărârea nr.160 din 21 februarie 2018.[51]

Scopul prezentului Program este de a promova implementarea principiilor economiei „verzi” în Republica Moldova în armonie cu dezvoltarea economică și bunăstarea socială.

[51] Monitorul Oficial Nr.68-76 din 02.03.2018
http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=374523

Promovarea programului economiei „verzi” în Republica Moldova asigură dezvoltarea capacităților necesare tuturor celor implicați în activități planificate pentru a atinge următoarele obiective specifice până în 2020: 17% din consumul global final de energie din surse regenerabile și îmbunătățirea eficienței energetice cu 8,2%; promovarea agriculturii ecologice prin implementarea principiilor economiei ecologice și extinderea cu aproximativ 20% a terenurilor agricole utilizate în agricultura ecologică; asigurarea, pînă în anul 2020, a ecologizării a circa 30% din întreprinderile mici și mijlocii prin suport adecvat în implementarea principiilor economiei „verzi”etc.

Corelarea cu Acordul de Asociere RM-UE
Capitolul 10. “Politica industrială și antreprenorială”, titlul IV
Capitolul 12 “Agricultura și dezvoltarea rurală” și capitolul 16 „Mediul înconjurător” titlul IV
Capitolul 13 „Comerț și dezvoltare durabilă”, titlul V
Capitolul 18„ Societatea informațională”, titlul IV
Capitolul 20. Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional, titlul IV
Capitolul 24. Cooperarea în domeniul activităților de cercetare, de dezvoltare tehnologică și demonstrative. titlul IV.[52]

La capitolul surselor de energie regenerabilă, merită a fi menționat faptul că Republica Moldova dispune de un potențial vast de resurse regenerabile de energie, inclusiv biomasa, energia eoliană, solară, geotermală (de potențial redus) și, într-o oarecare măsură - hidroenergetică. Conform statisticilor oficiale, în anul 2017, ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final brut de energie constituia 27,83%, fiind asigurat în mare parte de resursele de biomasă utilizate la nivel național, în special în vederea acoperirii necesităților de încălzire și răcire. Producerea energiei electrice din surse regenerabile este reprezentată de 53,02 MW instalați la sfârșitul anului 2018, care au asigurat o pondere de 2,16% energie electrică regenerabilă în volumul total de electricitate consumat (valabil pentru anul 2017).[53]

Îmbunătățirea eficienței energetice și creşterea utilizării surselor regenerabile de energie se numară printre obiective prioritare ale **Strategiei energetice a Republicii Moldova până în anul 2030 aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.102 din 05.02.2013**.[54] Promovarea eficienței energetice precum și implementarea obiectivelor efecientizării consumului resurselor energetice, constitue obiectivul **Legii nr.139/2018 cu privire la eficienţa energetică.** Legea reglementează activitățile destinate să eficientizeze atît producerea, cît și utilizarea energiei, să sporească securitatea energetică a țării și să diminueze impactul negativ al sectoarelor energeticii asupra mediului prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Realizarea Strategiei energetice a RM până în 2030 va contribui atât la securitatea aprovizionării cu energie, cât și la durabilitatea mediului înconjurător și la combaterea schimbărilor climaterice, obiective comune cu cele prevăzute în Tratatul Comunităţii Energetice la care RM a aderat prin Legea nr.117- XVIII din 23.12.2009.

Sectorul transport

Sectorul transporturilor joacă un rol esențial în susținerea funcționării economiei țării, facilitînd accesibilitatea serviciilor vitale pentru afaceri și pentru calitatea vieții cetățenilor. Documentul cheie pentru facilitarea dezvoltării economice durabile a Republicii Moldova în

[52] Adaptarea Agendei 2030 de Dezvoltarea Durabilă la contextul Republicii Moldova. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/adaptarea_agendei_2030_rom_0.pdf
[53] Strategia sectorială de cheltuieli CBTM 2020-2022 pe sectorul energetic. https://mei.gov.md/ro/content/strategii-de-cheltuieli-domeniul-energetic
[54] Monitorul Oficial Nr. 27-30 din 08.02.2013 http://lex.justice.md/md/346670/

sectorul transporturilor este Strategia Transport și Logistică pe anii 2013-2022, aprobată prin Hotărârea Guvernului 827 din 28.10.2013. Documentul politic se bazează pe scopurile strategice și perspectivele cu termenul pînă în 2022 privind asigurarea unui cadru ce-ar permite fiecărui tip de transport să contribuie la dezvoltarea economică a Republicii Moldova, orientată spre dezvoltarea comerțului exterior.

Sectorul agricol este unul foarte vulnerabil la calamitățile naturale, în special cele climatice. Frecvența acestora este în permanentă creștere. Pierderile cauzate fermierilor se evaluează de la sute de milioane de lei până la miliarde, fapt care afectează nu doar starea financiară a acestora, dar și indicatorii macroeconomici ai țării (mai ales în cazul secetelor excesive).

Programul European Agricol Comun (2021-2027)[55] asigură accesul la alimente de calitate superioară și acordă un sprijin puternic pentru modelul unic european de agricultură, cu un accent mai puternic pe mediu și climă, sprijinind continuarea tranziției spre un sector agricol mai durabil și spre dezvoltarea unor zone rurale dinamice.

Noile obligații includ: conservarea solurilor bogate în carbon prin protejarea zonelor umede și a turbăriilor, un instrument obligatoriu de gestionare a nutrienților pentru a îmbunătăți calitatea apei, care să reducă nivelurile de amoniac și de protoxid de azot, rotația culturilor, în locul diversificării culturilor. Toți agricultorii care beneficiază de sprijinul PAC vor trebui să respecte aceste standarde de bază.

Prioritatea de dezvoltare a sectorului agricol prin reducerea degradării solului și creșterea fertilității acestuia, folosind practici agricole ecologice și tehnologii agricole moderne, este prevăzută în **Strategia națională de dezvoltare a agriculturii și spațiului rural pentru anii 2014-2020**[56] (Hotărârea Guvernului nr. 409 din 4 iunie 2014). Strategia precizează prioritățile pentru agricultură și dezvoltarea rurală: creșterea competitivității sectorului agroalimentar prin modernizarea și integrarea în piață, asigurând gestionarea durabilă a resurselor naturale și îmbunătățirea nivelului de trai în zonele rurale.

Programul Național Complex de Sporire a Fertilității Solului în 2001-2020[57] aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.626 din 20.08.2011 prevede măsuri de stopare a degradarii și de sporire a fertilității solurilor prin modernizarea și extinderea sistemului de imbunatățiri funciare, implementarea tehnologiilor moderne și a practicilor agricole prietenoase mediului.

Programul național de protecție integrată a plantelor pentru anii 2018-2027 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia, aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 123 din 02.02.2018[58] prevede acțiuni de dezvoltare agriculturii durabile și respectiv asigurarea consumatorilor cu produse vegetale calitative și sigure, precum și asigurarea unui mediu sănătos de viață.

Inovații și transfer tehnologic

Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia[59] își propun să implementeze un set complex de acțiuni menite să soluționeze deficiențele identificate și să asigure condițiile necesare pentru sporirea eficienței, relevanței și competitivității internaționale a sistemului de cercetare și inovare din Republica Moldova

[55] https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment_ro
[56] Monitorul Oficial Nr. 152 din 10.06.2014 https://www.legis.md/cautare/ru/76222
[57] Monitorul Oficial Nr. 253-264 din 21.07.2017. https://www.legis.md/cautare/rezultate/100978
[58] Monitorul Oficial Nr. 40-47 din 09.02.2018
http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=374176
[59] Monitorul Oficial Nr. 256-259 din 16.08.2019 https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=115747

Printre prioritățile în domeniul cercetării şi inovării prevăzute în Programul naţional se stabileşte următoarele:

- Agricultură durabilă și siguranța alimentară;
- Mediu și schimbări climatice;
- Competitivitate industrială și materiale inovative.

În scopul valorificării statutului de ţară asociată și pentru preluarea şi transpunerea în practica naţională a cerinţelor şi standardelor general acceptate la nivelul UE în domeniile cercetării şi inovării a fost aprobată Foaia naţională de parcurs pentru integrarea Republicii Moldova în Spaţiul european de cercetare pe anii 2019-2021[60], drept instrument de bază pentru realizarea consolidării bazelor ştiinţifice şi tehnologice, competitivităţii şi capacităţii de a aborda în mod colectiv marile provocări prin integrarea în Spaţiul european de cercetare – un spaţiu de cercetare unificat, deschis spre lume, în care cercetătorii, cunoştinţele ştiinţifice şi tehnologia circulă liber şi prin intermediul căruia Uniunea Europeană şi statele membre îşi schimbă dezvoltarea în mod durabil.

Mediu de afaceri favorabil

Tranziția către o economie verde în cadrul căreia valoarea produselor, a materialelor și a resurselor este menținută în economie cât mai mult timp posibil, iar producerea de deșeuri este redusă la minimum a câștigat o atenție deosebită, regăsindu-se pe agenda Uniunii Europene, și bineînțeles, a autorităților naționale, a mediului de afaceri, a institutelor de cercetare și organizațiilor non-guvernamentale.

Sectorul IMM-urilor reprezintă circa 98,7% din totalul întreprinderilor din Republica Moldova, angajând cca 60,7% din totatul forței de

Astfel, a fost elaborat **Programul Național de Ecologizare a IMM-urilor** aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 592 din 27.11.2019, care vine să acorde suport IMM-urilor în depășirea necesităților și problemelor întâmpinate de IMM-uri în calea lor spre ecologizare.[61]

4.3 Asigurarea unei tranziții echitabile din punct de vedere social

Capital uman și social robust:
ODD 1: Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context
ODD 2: Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile
ODD 3: Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă
ODD 4: Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți

Prin obiectivele specifice **Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2030"** prevede majorarea veniturilor populației prin impulsionarea acumulării de venituri din surse durabile: activitatea salarială și cea economică, astfel încît presiunea pe sistemul de asistență socială să fie minim posibilă. În acest sens, politicile publice vor încuraja oamenii, în special categoriile

[60] Monitorul Oficial nr.6-12/2 din 11.01.2019. https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Foaia%20Nationala%20de%20parcurs%20a%20RM.pdf
[61] Monitorul Oficial Nr.360-366 din 06.12.2019 https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=119235

vulnerabile, să își realizeze aspirațiile profesionale, atît în calitate de angajați, cît și în calitate de angajatori, ceea ce va duce la dezvoltarea unei economii robuste, incluzive și prospere.

Corelarea cu Acordul de Asociere RM-UE
„Libertate, Securitate și Justiție ", titlul III
Capitolul 4. „Ocuparea forței de muncă, politica socială și egalitatea de șanse", titlul IV
Capitolul 21. „Sănătate Publică", titlul IV
Capitolul 23. „Cooperarea în materie de învățământ, formare, multilingvism, tineret și sport", titlul IV
Capitolul 22. „Protecția Civilă", titlul IV
Capitolul 27. „Cooperarea în domeniul protecției și al promovării drepturilor copilului", titlul IV

Nivelul de venituri și condițiile de muncă

Cadrul bugetar pe termen mediu pe anii 2019-2021 reflectă întocmai prioritățile de politici sectoriale pe termen mediu (2019-2021) și urmărește promovarea unei durabilități bugetar-fiscale, concentrîndu-se pe alocarea resurselor necesare pentru cheltuielile sociale şi cheltuielile ce stimulează creșterea economică.

Guvernul RM și-a propus promovarea politicilor proactive ale pieţei muncii, care abordează îmbătrânirea populației, incluse atât în conceptul de reformare a sistemului de pensii, cât și în Hotărîrea Guvernului nr.768 din 12.10.2011 cu privire la aprobarea **Programului național strategic în domeniul securității demografice în Republica Moldova 2011–2025**[62] și în **Strategia Naționale privind Ocuparea Forței de Muncă pentru perioada 2017-2021** aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr.1473 din 30.12.2016[63]. Obiectivul Strategiei este creşterea nivelului de ocupare formală, bazată pe competitivitate economică, competențe și calificări adecvate, în condiţii de dezvoltare durabilă şi incluzivă, cu accent sporit pe grupuri vulnerabile, inclusiv tineri și femei. Printre prioritățile Strategiei sunt:

1. Crearea oportunităţilor de angajare formală, non-discriminatorie şi productivă;
2. Dezvoltarea capitalului uman pentru şanse sporite de angajare;
3. Mai bună guvernare a pieţei muncii;
4. Valorificarea potenţialului migraţiei pentru dezvoltare durabilă.

Strategia Națională de dezvoltare Regională 2016-2020[64] a fost elaborată în vederea realizării prevederilor **Acordului de Asociere RM-UE** în conduțiile ajustării politicii de dezvoltare regională a RM la prevederile politicii de coeziune a UE. Scopul general al Strategiei fiind dezvoltarea echilibrată și durabilă asigurată în toate regiunile RM.

Îmbunătăţirea condiţiilor de muncă și de trai ale populației din mediul rural, care contribuie astfel la dezvoltarea echilibrată a sectorului agricol, cît și la securitatea alimentară, este scopul **Strategiei de dezvoltare a serviciilor de extensiune rurală pentru anii 2012-2022**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 486 din 5 iulie 2012[65].

Starea de sănătate

Prioritățile sectoriale în sistemul de sănătate sunt ghidate de **Strategia Naţională de Sănătate Publică pentru anii 2014-2020**, adoptată prin Hotărîrea Guvernului nr.1032 din

[62] Monitorul Oficial nr.182-186 din 28.10.2011. https://www.legis.md/cautare/rezultate/33221
[63] Monitorul Oficial nr.109-118/272 din 07.04.2017. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=additional&id=372598&lang=1
[64] Hotărârea Guvernului nr. 158 din 04.03. 2010. Monitorul Oficial nr. 34 din 09.03.2010 https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ru&doc_id=21660
[65]Monitorul Oficial nr. 143-148 din 13.07.2012. https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=48105

20.12.2013[66] și de **Politica națională în domeniul sănătății pentru anii 2007-2021[67].** Scopul lor este îmbunătățirea sănătății populației din Republica Moldova prin perfecționarea continuă a serviciilor de sănătate și a accesului la acestea și prin reducerea riscurilor și inegalităților în utilizarea și distribuția serviciilor de sănătate.

Scopul **Programului național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020[68]** constă în reducerea poverii morbidităţii şi a dizabilităţii prevenibile şi a mortalităţii premature evitabile din cauza bolilor netransmisibile legate de dietă, subnutriţie şi deficienţele nutriţionale.

Dezvoltarea sistemelor de apă și de canalizare va juca un rol important in atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030, acest scop este urmărit de **Strategia de alimentare cu apă și sanitație pentru 2014-2028[69]**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 199/2014 și **Programului Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătate în Republica Moldova pentru anii 2016-2025[70]**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1063 din 16/20l6.

Programului naţional privind sănătatea şi drepturile sexuale şi reproductive pentru anii 2018-2022 va contribui la creșterea accesului la serviciile de sănătate sexuală și reproductive pentru toată populația, prestarea unor servicii calitative axate pe nevoile și drepturile beneficiarilor și la acces la educarea și informarea adecvată a populației în privința sănătății sexuale și reproductive la fiecare din etapele vieții sale.

Nivelul educației și implicarea tinerilor în viața socială

Educația constituie factorul de bază în transmiterea de noi cunoștințe și valori culturale general-umane, în dezvoltarea capitalului uman, în promovarea aspiraţiilor de integrare europeană şi are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă. În contextul schimbărilor globale şi a declinului demografic accentuat, învăţarea pe tot parcursul vieţii devine o preocupare importantă a sistemului educaţional

Educaţia este, în general, percepută în **Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 "Educația-2020"[71]** drept instrumentul crucial de creştere a competitivităţii economice şi a calităţii vieţii. Conform acestui document de politică educațională națională, Guvernul își propune să creeze, către anul 2020, un sistem de educație care este accesibil tuturor, care oferă educație de calitate, relevantă pentru societate și economie.

Reconceptualizarea învăţământului vocaţional/tehnic în vederea sporirii competitivităţii economiei naţionale prin pregătirea forţei de muncă competente şi calificate, în corespundere cu cerinţele actuale şi viitoare ale pieţei muncii este prevăzută în **Strategia de dezvoltare a învăţământului vocaţional/tehnic pe anii 2013-2020**, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 97 din 01.02.2013[72].

Codul Educației[73] reflectă principiile educaţionale care stau la baza dezvoltării durabile a sistemului de învățământ (principiul echității, nediscriminării, incluziunii sociale), prevede

[66] Monitorul Oficial nr. 304-310 din 27.12.2013. https://www.legis.md/cautare/rezultate/103096
[67] Hotărârea Guvernului nr. 886 din 06.08.2007. Monitorul Oficial nr. 127-130 din 17.08.2007 https://www.legis.md/cautare/rezultate/31870
[68] Hotărârea Guvernului nr. 730 din 08.09.2014. Monitorul Oficial nr.270-274 din 12.09.2014. https://www.legis.md/cautare/rezultate/103083
[69] Monitorul Oficial nr.72-77 din 28.03.2014.https://www.legis.md/cautare/ru/49191
[70] Monitorul Oficial nr.314 din 20.09.2016.https://www.legis.md/cautare/rezultate/95068
[71] Hotărârea Guvernului nr. 944 din 14.11. 2014. Monitorul Oficial nr.345-351 din 21.11.2014. https://www.legis.md/cautare/rezultate/55069
[72] Monitorul Oficial nr.31-35 din 15.02.2013. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=346695
[73] Codul Educației nr.152 din 17.07.2014. Monitorul Oficial nr.319-324 din 24.10.2014, art. nr.634

formele de organizare instituţională a sistemului de educaţie naţională, precum și abordarea subiecţilor educaţiei în funcţie de vârstă și capacităţi intelectuale, fizice etc.

Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020[74] promovează educaţia incluzivă ca drept prioritate educaţională în vederea evitării excluderii și/sau marginalizării copiilor, contrubuie la formarea unui mediu educaţional prietenos, accesibil, în măsură să răspundă aşteptărilor și cerinţelor speciale ale beneficiarilor și formează o cultură a unei societăţi incluzive.

Strategia naţională de dezvoltare a sectorului de tineret 2020 și a Planului de acţiuni privind implementarea acesteia își propune să consolideze sectorul de tineret și să asigure implicarea tinerilor în viața socială a țării. Strategia stabilește 4 domenii prioritare pentru dezvoltarea sectorului de tineret: participarea tinerilor, serviciile pentru tineri, oportunităţile economice pentru tineri și consolidarea sectorului de tineret.

4.4 Guvernanța și drepturile omului

Instituții oneste și eficiente:
ODD 5: Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și a fetelor
ODD 10: Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta
ODD 16: Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile
ODD 17: Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă

Drepturile omului și și nediscriminarea

Prin aprobarea **Planului naţional de acţiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022**[75] Guvernul RM garantează implementarea unor măsuri suplimentare care va asigura dezvoltarea și prosperarea, în condiții egale, a tuturor cetățenilor Republicii Moldova. În mod prioritar se vizează asigurarea faptului ca toți cetățenii, în special cei din grupurile vulnerabile, să beneficieze de drepturile lor fundamentale, de garanțiile cadrului legal și de servicii oferite în conformitate cu standardele inernaționale și europene în domeniul drepturilor omului.

Încurajarea diversității incluzive a societății din RM prin integrarea minorităților naționale în diverse sfere ale dezvoltării vieții durabile este scopul **Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027** aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 1464 din 30.12.2016.

Strategia pentru protecția copilului pe anii 2014-2020[76] aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.434 din 10.06.2014 răspunde unor provocări actuale: separarea copilului de familie;violența, exploatarea și neglijarea copilului în special în mediul familial, dar și în afara familiei: în școală, în comunitate, media, etc.

[74] Hotărârea Guvernului nr. 523 din 11.07. 2011. Monitorul Oficial nr.114-116 din 15.07.2011. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=339343

[75] Hotărârea Parlamentului RM nr.89. Monitorul Oficial nr. 49-58 din 15.02.2019. https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=112706

[76] Monitorul Oficial nr.160-166 din 20.06.2014. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=353459

Prevenirea şi combaterea violenţei în familie constituie o prioritate pentru politicile naţionale de ocrotire şi sprijinire a familiei şi reprezintă o importantă problemă de sănătate publică. Guvernul R. Moldova a adoptat **Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie, pe anii 2018-2023**[78] și Planul de acțiuni pentru 2018-2020 pentru implementarea acesteia

Corelarea Planului naţional de acţiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022 cu Acordul de Asociere RM-UE
Articolul 4. Reforma internă, titlul I.
Articolul 12. Statul de drept, titlul III
Articolul 16. Prevenirea și combaterea criminalității organizate, a corupției și a altor activități ilegale, titlul III
Articolul 18. Spălarea de bani și finanțarea terorismului, titlul III
Articolul 14. Cooperarea în domeniul migrației, al azilului și al gestionării frontierelor, titlul III
Capitolul 1. Reforma administrației, titlul IV
Capitolul 4. Ocuparea forței de muncă, politica socială și egalitatea de șanse", titlul IV
Capitolul 5. Protecția consumatorilor, titlul IV
Capitolul 7. Gestionarea finanțelor publice: politica bugetară, controlul intern, inspecția financiară și auditul extern, titlul IV
Capitolul 20. Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional, titlul IV Capitolul 26. Cooperarea cu societatea civilă, titlul IV
Capitolul 27. „Cooperarea în domeniul protecției și al promovării drepturilor copilului", titlul IV[77]

Abordarea complexă de asigurare a egalității între femei și bărbați în documentele de politici aprobate pe domeniile sănătate, antreprenoriat, educaţie, angajare în câmpul muncii, administrație publică locală promovează **Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbaţi** și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (2017 - 2021)[79].

Potrivit clasamentului Indexului global al egalității de gen, lansat de Forumul Economic Mondial (2018)[80], între 149 de state evaluate Republica Moldova s-a plasat pe locul 35, coborând din topul primelor 30 de state în ultimii 3 ani (poziţia 26 în 2015). În Raportul Dezvoltării Umane (2018)[81], elaborat de Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare, după Indexul de dezvoltare de gen, Moldova este clasată pe ultimul loc din grupul țărilor cu nivel înalt de dezvoltare (poziția 112 dintre 189 țări evaluate). Aceeași poziție este deținută de Republica Moldova și pentru evaluarea Indexului Inegalității de Gen.

Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din RM pentru anii 2016-2020[82], pune accentul pe consolidarea serviciului mediatorilor comunitari pentru comunitățile romilor, asigurarea înrolării în școală a copiilor și prevenirea abandonului școlar, oferirea oportunităților de studiere a culturii și tradițiilor romilor, acordarea asistenței sociale necesare.

[77] Adaptarea Agendei 2030 de Dezvoltarea Durabilă la contextul Republicii Moldova. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/adaptarea_agendei_2030_rom_0.pdf
[78] Hotărârea Guvernului nr. 281 din 03.04. 2018. Monitorul Oficial nr.121-125 din 13.04.2018 http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=374992
[79] Hotărârea Guvernului nr. 259 din 28.04. 2017. Monitorul Oficial nr. 171-180 din 02.06.2017 http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=370442&lang=1
[80] http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf
[81] http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf
[82] Hotărârea Guvernului nr. 259 din 28.04. 2017. Monitorul Oficial nr.

Calitatea guvernării și justiția

Planul de acțiuni pentru o guvernare deschisă pentru perioada anilor 2019-2020 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1172 din 28.11.2018 [83]. conține activități în vederea sporirii accesului la informație, îmbunătățirea dialogului cu societatea civilă, modernizarea serviciilor publice și responsabilizarea administrației publice.

Strategia Națională de Integritate și Anticorupție 2017-2020[84] prevede o nouă abordare a fenomenului corupției și schimbarea paradigmei: de la anticorupție spre crearea și consolidarea în societate a climatului de integritate și este bazat pe șase obiective orientate spre descurajarea implicării în acte de corupție, recuperarea produselor infracțiunilor de corupție, etică și integritate în sectoarele public, privat și neguvernamental, protecția victimelor corupției, asigurarea transparenței instituțiilor publice, precum și educarea societății și a funcționarilor.

Concepţia Activităţii Poliţieneşti Comunitare şi Planului de acţiuni privind implementarea Concepţiei Activităţii Poliţieneşti Comunitare pentru anii 2018- 2020[85] vine să orienteze activitatea poliţienească în conformitate cu cele mai bune standarde şi practici ale Uniunii Europene pentru o mai bună interacţiune şi comunicare cu cetăţenii, precum şi atragerea comunităţii în suportul poliţiei menit să asigure climatul optim de siguranţă în locul şi aria în care domiciliază, îşi desfăşoară activitatea sau se recreează.

4.5 Asigurarea unui mediu sănătos

ODD 6: Asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți
ODD 7: Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, întrun mod sigur, durabil și modern
ODD 13: Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului lor
ODD 14: Conservarea și utilizarea durabilă a oceanilor, mărilor și a resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă
ODD 15: Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate

Strategia Naţională de Mediu pentru perioada 2014-2023[86] garantează populației Republicii Moldova asigurarea dreptului la un mediu durabil nepoluat şi sănătos în armonie cu dezvoltarea economică verde şi progresul social.

Calitatea apelor

Dezvoltarea sistemelor de apă și de canalizare va juca un rol important in atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030, acest scop fiind urmărit de **Strategia de alimentare cu apă și sanitație pentru 2014-2028**[87], aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 199/2014 și **Programul Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în**

[83] Monitorul Oficial Nr. 448-460. Din 07.12.2018.
http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=378313

[84] Hotărârea Guvernului nr. 56 din 30.03. 2017. Monitorul Oficial nr.216-228 din 30.06.2017
http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=370789
[85]Hotărârea Guvernului nr.100 din 30.01. 2018. Monitorul Oficial nr.33-39/116 din 02.02.2018
https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ru&doc_id=102108
[86] Hotărârea Guvernului nr.301 din 24.04. 2014. Monitorul Oficial nr.104-109 din 06.05.2014
http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=352740
[87] Monitorul Oficial nr.72-77 din 28.03.2014.https://www.legis.md/cautare/ru/49191

Republica Moldova pentru anii 2016-2025[88], aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1063 din 16/20l6.

Schimbarea climei și asigurarea calității aerului atmosferic

O viziune de schimbare a paradigmei de dezvoltare a Republicii Moldova pe termen lung spre dezvoltarea economică verde, avînd la bază o evaluare a constrîngerilor dezvoltării cu emisii reduse de carbon a fost definitivată în **Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova pînă în anul 2030**[90] aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr.1470 din 30.12.2016, obiectivul general al căreia este orientat spre reducerea necondiţionată, pînă în anul 2030, a emisiilor totale naţionale de gaze cu efect de seră nete cu nu mai puţin de 64% comparativ cu nivelul anului 1990, în susţinerea efortului global de menţinere a tendinţei de creştere a temperaturii medii globale, pînă în anul 2100, în limita de pînă la 2°C, iar în mod condiţionat – cu 78% comparativ cu 1990.

Corelarea Strategiei Naţionale de Mediu pentru perioada 2014-2023 cu Acordul de Asociere RM-UE
Capitolul 12. Agricultura și dezvoltarea rurală, titlul IV
Capitolul 13. Comerț și dezvoltarea durabilă, titlul V
Capitolul 13. Pescuitul și politica maritimă, titlul IV
Capitolul 16. Mediul înconjurător, titlul IV
Capitolul 17. Politici climatice , titlul IV
Capitolul 20. Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional, titlul IV [89]

Republica Moldova, prin aprobarea **Programului de suprimare eşalonată a hidroclorofluorocarburilor halogenate pentru anii 2016-2040**[91], HG nr. 856/2016, întreprinde măsuri cu privire la eliminarea totală a HCFC, în mod eșalonat, pînă în anul 2040. Hidroclorofluorocarburile sunt gaze cu impact major asupra stratului de ozon, iar gazele F sunt gaze cu un potențial de încălzire globală foarte înalt.

Neglijarea problemelor de sănătate ale populaţiei – în primul rând a celei rurale – determinate de factorii mediului înconjurător are consecinţe grave nu numai pentru public, ci și pentru economia naţională.

Sectorul forestier

În scopul reducerii riscurilor şi adaptarea la schimbările climatice în sectorul forestier a fost elaborat un nou proiect al **Planului de acţiuni pentru anii 2018-2023 privind implementarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova**[92]**.** În scopul implementării **Programului de stat de regenerare și împădurire a terenurilor fondului forestier pe anii 2003-2020**[93] planul prevede adaptarea sectorului forestier la schimbările climatice, care include măsuri speciale bazate pe cercetarea stiințifică și pe progresele tehnologice orientate sere dezvoltarea durabila a pădurilor, de o monitorizare adecvată a sănătații pădurilor, precum si a dezvoltării lor, prin intensificarea procesului de reîmpădurire prin plantarea speciilor de plante, rezistente la schimbările climatice. Printre măsuri specifice se planifică pînă în anul 2023 realizarea lucrărilor de reconstrucţie ecologică a pădurilor degradate pe o suprafață de 5 mii ha.

[88] Monitorul Oficial nr.314 din 20.09.2016.https://www.legis.md/cautare/rezultate/95068
[89] Adaptarea Agendei 2030 de Dezvoltarea Durabilă la contextul Republicii Moldova. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/adaptarea_agendei_2030_rom_0.pdf
[90] Monitorul Oficial nr.1470 din 30.12.2016 https://www.legis.md/cautare/rezultate/98493
[91] Monitorul Oficial nr.217-229 din 22.07.2016. https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=114841
[92] Proiectul Hotărârii Guvernului https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiectul_81.pdf
[93] Hotărârea Guvernului nr.737 din 17.06. 2003. Monitorul Oficial nr.132-133 din 01.07.2003 https://www.legis.md/cautare/rezultate/72685

Strategia privind diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020[94] și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia abordează cauzele pierderii diversității biologice prin încorporarea cerințelor de stopare a procesului de pierdere a diversității biologice, începând cu guvernul și terminând cu întreaga societate.

Gestionarea deşeurilor şi a substanţelor chimice

Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027[95] aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 248 din 10.04.2013 prevede dezvoltarea sistemelor integrate de management al deșeurilor municipale prin: divizarea teritorială a ţării în opt regiuni de management al deșeurilor; creșterea cantităţii de deșeuri reciclate și valorificate cu 20-30% către anul 2025; reducerea cantităţii de deșeuri biodegradabile depozitate; dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor, prin construcţia a șapte depozite de Deșeuri Menajere Solide şi 2 uzine de tratare mecanico-biologică în municipiile Chişinău şi Bălţi; recultivarea a cel puţin 50% din numărul de depozite neconforme până în anul 2027.

Sporirea securităţii chimice este unul din principiile dezvoltării durabile, inclusiv asigurarea unui mediu inofensiv pentru sănătatea umană. **Programul național privind managementul durabil al substanţelor chimice în RM** [96]asigură un înalt nivel de protecţie a sănătăţii umane şi a mediului atât pentru generaţia existentă, cât şi pentru cele viitoare, concomitent cu funcţionarea eficientă a pieţei interne şi competitivitatea industriei chimice.

[94] Hotărârea Guvernului nr.274 din 18.05. 2015. Monitorul Oficial nr.131-138 din 29.05.2015. https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=66444

[95]Monitorul Oficial nr.82 din 12.04.2013 https://www.legis.md/cautare/rezultate/67104

[96]Hotărârea Guvernului nr.973 din 18.10. 2010. Monitorul Oficial nr.214-220 din 05.11.2010 https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=114309

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

Broşura face parte din prioectul numărul 610667-PPE-1-2019-1-MDEPPJMO-PROIECT, Promovarea Integrării Europene a Republicii Moldova cu accentul specific asupra sectorului agricol. Aceasta explică modul în care UE acționează la capitolele Politica de Vecinătate și Parteneriatul Estic, Exportul produselor alimentare a RM în UE, Politica Agrară a UE și Naționalizarea Obiectivelor de dezvoltare Durabilă în RM.

Denumirea proiectului: Promovarea Integrării Europene a Republicii Moldova cu accentul specific asupra sectorului agricol

Acronim EUAGRO

Numărul de referință: 610667-PPE-1-2019-1-MDEPPJMO-PROIECT

Data de începere: 16 octombrie 2019

Durată: 24 Luni

Instituția beneficiară Universitatea Agrară de Stat din Moldova (UASM)

Pagina oficială a proiectului: http://euagro-project.eu/

Chișinău, 2020

Disclaimer: ***"Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru elaborarea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului, care reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru orice utilizare a informațiilor conținute în aceasta."***

50 p – 21 × 29,7 cm

Reproducerea este permisă. Pentru orice utilizare sau reproducere a fiecărei fotografii în parte, trebuie să se solicite direct permisiunea deținătorului drepturilor de autor, Elena Simciuc.